

עומק הדף

דף לא

תוכן

- א. אמאי לא אמרי' קלב"מ בקריעת שיראין משום מלאכת קורע
- ב. בדין מיתה לזה ותשלומין לזה
- ג. מדוע נחשב מגרר כעקירה לגבי מלאכת הוצאה
- ד. צירף ידו למטה מג', מהו הקנין

א) אמאי לא אמרי' קלב"מ בקריעת שיראין משום מלאכת קורע

- א. הגמ' מביאה בשם ר' אבין, 'הזורק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכת פטור, שעקירה צורך הנחה היא'. ומבואר בגמ' שיש כאן חידוש גדול, שאע"פ שהחיוב מיתה משום איסור שבת לא בא עד שעת הנחת החץ, והחיוב ממון בא קודם לכן בשעת קריעת השיראין, מ"מ שייך בזה הפטור דקים ליה בדברא מיניה, משום 'שעקירה צורך הנחה היא'.
- ב. ומבואר שכדי לפוטרו מחמת קלב"מ צריכה הגמ' לחידוש זה 'שעקירה צורך הנחה היא'. והקשה בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' קפו אות ה), שלכאור' בלא חידוש זה יש לפוטרו, משום שבשעת קריעת השיראין עצמה הרי עובר במלאכת קורע, שהיא א' מן הל"ט מלאכות. וכן הקשה המצפה איתן.
- ג. וביארו, שאע"פ שהקריעה היא קלקול, והרי קלקול פטור מן התורה וליכא עונש מיתה, מ"מ קשה לשיטת רש"י, שהרי נחלקו רש"י ותוס' בב"ק (לה). במי שעושה מלאכה דרך קלקול, אם שייך בזה קלב"מ או לא, דרש"י סובר דגם בכה"ג יש קלב"מ, דדומה לחייבי מיתות שוגגין, שיש בו קלב"מ אע"פ דליכא מיתה, אך התוס' ס"ל דבכה"ג ליכא קלב"מ, דלית כאן איסור כלל, ולא דמי למי שעושה איסור בשוגג. וא"כ לרש"י קשה.
- ד. באפיקי ים (ח"ב סי' ד ענף ו) ובאחיעזר (יו"ד סי' ה אות ז) כתבו לתרץ, דס"ל לרש"י דקריעה בדרך קלקול לא נפטרה מן התורה רק משום הפטור של קלקול, אלא שאינה מלאכה כלל, משום דכל עיקר החפצא של מלאכת קורע היא קריעה לצורך תפירה, ובלא"ה לא מיקרי מלאכת קורע כלל. ודייקו כן מדברי רש"י בשבת (עג). שכתב דקורע שלא ע"מ לתפור לא הוי במשכן, דמשמע דאין ע"ז שם מלאכה כלל.
- ה. אולם הקשה האחיעזר, שיש בזה סתירה בדברי רש"י, שהרי במקום אחר במס' שבת כתב רש"י (לא): שקורע שלא על מנת לתפור פטור משום דהוי מלקלק ואינה מלאכת מחשבת. ומבואר שאין כאן חיסרון בעיקר שם המלאכה. [ועי' בביה"ל (סוף סי' שמ ד"ה ולא) שדן באריכות בעיקר הנידון, אם קורע שלא ע"מ לתפור היא בכלל מלאכת קורע או לא, ונפק"מ לגבי קריעה שאינה ע"מ לתפור, אך גם אינה מקלקל, עיי"ש].

ב) בדין מיתה לזה ותשלומין לזה

- א. הגמ' (ל): מביאה בשם ר' אשי, שאם זר אכל תרומה משלו, וגם קרע שיראין של חברו בבת אחת, פטור מלשלם על השיראין, משום הדין דקים ליה בדברא מיניה. וכתב רש"י (לא. ד"ה וקרע), דצ"ל דס"ל לר' אשי ד'מיתה לזה ותשלומין לזה' פטור, שהרי כאן החיוב מיתה הוא לשמים, והחיוב ממון הוא לחבירו, ואעפ"כ פטור. ובתוס' (ל: ד"ה ר' אשי) ביארו כוונתו, דר' אשי פליג על רבא בסנהדרין (י). דס"ל ממון לזה ונפשות לזה חייב.
- ב. אולם בתוס' (שם) הביאו בשם ר"י לבאר שיטת ר' אשי באופן אחר, דגם הוא מודה דמיתה לזה ותשלומין לזה חייב כדס"ל לרבא, וכאן לא מיקרי מיתה לזה וממון לזה, דזה שייך רק במי שחייב מיתה וממון לשני אנשים נפרדים, כגון שהרג אדם אחד וקרע שיראין של אדם שני, אבל כאן דהחיוב מיתה אינו לשום אדם, אלא לשמים, פטור. [וכ"כ הרמב"ן, הרשב"א, והריטב"א].
- ג. נמצא, שנחלקו רש"י ותוס', אם מיתה לשמים וממון לאדם מיקרי 'מיתה לזה ותשלומין לזה'. ויש לעיין, מהו יסוד המחלוקת. [ועי' במהרש"א ובמהרש"ל ובשימ"ק שכתבו, שגם לפי רש"י אם אכל תרומתו של אותו אדם שהוא קרע שיראין שלו, מיקרי מיתה ותשלומין לחד ופטור גם לרבא].
- ד. בחי' הגרנ"ט (סי' לח) כתב יסוד גדול, שנכלל בדין קים ליה בדברא מיניה שני דינים נפרדים: א. אם שני העונשים חלים בבת אחת, חל דין קלב"מ. ב. אם מעשה אחת מחייבת שני עונשים, גם בזה חל דין קלב"מ, אפילו אם אין העונשים חלים על האדם בבת אחת.
- ה. עפי"ז ביאר הגרנ"ט סברת תוס', דמיתה לשמים וממון לאדם לא מיקרי מיתה לזה וממון לזה, דמה שמיתה לזה וממון לזה חייב, זהו משום דנחשב כב' מעשים נפרדים, כיון שהם נעשים כלפי שני אנשים נפרדים, וס"ל לתוס' דבמיתה לשמים א"א לומר כן, כיון שאין המעשה נעשית כלפי שמים, אלא היא מעשה בעלמא. אולם רש"י סובר, דגם זה נחשב ב' מעשים נפרדים, דמעשה הא' היא מעשה בעלמא, ומעשה הב' היא לאדם מסויים.

ג) מדוע נחשב מגרר כעקירה לגבי מלאכת הוצאה

- א. הגמ' מביאה מברייתא, 'היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור, שהרי איסור שבת וגניבה באין כאחד'. ופירש"י (ד"ה היה), ד'מגרר' היינו שלא הגביהו כלל מהקרקע.
- ב. הראשונים הקשו, אמאי נחשבת גרירה כמו עקירה לגבי מלאכת הוצאה, הלא נמצא שלא נעקר החפץ מהקרקע כלל. [ועי' בתוס' (ד"ה נימא) שכתבו דפחות מג' טפחים לא הוי עקירה משום דנחשב כלבוד]. והביאו ראיה לדבריהם, מהא דאיתא בגמ' שבת (ח:): דמי שמעביר קנים ע"י רמא וזקפיה רמא וזקפיה, דהיינו בלא להגיבו כולו מן הקרקע, פטור, משום דאין כאן עקירה.
- ג. בשימ"ק הביא בשם הרשב"א (ונדפס בחי' הרשב"א בשבת שם) לתרץ, דגרירה בסוגיין נחשב עקירה, כיון דכולו נעקר ממקומו בבת אחת, משא"כ בסוגיא דשבת גבי קנים, דמיירי שבשעה שמגביה צד אחד של הקנים, הצד השני עדיין נשאר במקומו, ונמצא שלא נעקר כולו בבת אחת, ולכך לא נחשב עקירה. [וע"ע בדברי הרשב"א שהביא עוד תירוץ בזה, וכדבריו הובא גם ברמב"ן בסוגיין].
- ד. הרמב"ן הביא בשם הראב"ד לתרץ, **דהעברת החפץ ממקום למקום היא גופא חשיבא עקירה גמורה**, אע"פ שאינו עושה פעולת עקירה, וביאר, דהגמ' בשבת מיירי דוקא לגבי מעביר ד' אמות ברשות הרבים, שבזה ליכא עקירה ע"י העברת הקנים ממקום למקום, וממילא בעינן מעשה עקירה.
- ה. בקובץ שיעורים (אות קג) כתב, שאף לפי מש"כ התוס' (ד"ה נימא) דאין עקירה פחות מג' טפחים, משום דהוי כלבוד, מ"מ העברת החפץ מרשות לרשות חשיבא עקירה, משום שנמצא שעוקרו מלבד לרשות הראשון ללבד לרשות השני, וזה גופא נקרא עקירה. [ועי' בספר תוצאות חיים להגר"מ זמבא (סי' ט) שהאריך ביסוד זה].

ד) צירף ידו למטה מג', מהו הקנין

- א. הגמ' מקשה, מהו הציור של 'מגרר ויוצא מגרר ויוצא', דקתני בברייתא דבזה פטור משום קים ליה בדרבא מיניה, דממה נפשך, אם איירי שהוציאו לרה"ר, הרי ליכא קנין, וליכא חיוב ממון משום גניבה, ואם איירי שהוציאו להר"י, הרי ליכא מיתה משום הוצאה. ומתרתא הגמ' בשם ר' אשי, דאיירי שהוציאו לרה"ר, וכגון 'שצירף ידו למטה מג' טפחים וקיבלו', דבכה"ג איכא קנין וגם איכא מיתה.
- ב. ויש לעיין, מהו הקנין. ולכא"ו מצינו סתירה בזה בדברי רש"י. בפירוש רש"י על דברי ר' אשי כתב (ד"ה כגון) ד'ידו קניא ליה', ומשמע דהקנין הוא קנין יד, דהוא דומה לקנין חצר, שהחפץ נמצא ברשותו. וכן נקטו התוס' (ד"ה ר' אשי) בכוונת רש"י. וכן נקט הגר"ח הלוי (הל' גניבה פ"ג ה"ב), דשיטת רש"י היא דקנה משום קנין יד. [ועי' בדברי רש"י בסנהדרין (עב). שכתב שקנה משום קנין חצר, דהיינו ידו נחשב כמו חצר].
- ג. אולם הגמ' בסמוך מבארת דברי ר' אשי עפ"י דברי רבא דאמר 'ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה', ופירש שם רש"י (ד"ה כדרבא), 'כי היכי דלענין שבת חשוב מקום, לענין מיקנא נמי חשוב מקום למיקני, כאילו הגביהה למעלה משלשה'. ומשמע מדבריו דהקנין הוא הגבהה. [ועי' בשו"ת רעק"א (תנינא סי' צב) שצייד דדעת רש"י היא דקנה משום הגבהה, וכשיטה זו מבואר גם ברשב"א, דהקנין כאן הוא הגבהה].
- ד. והנה בתוס' (שם) הקשו על רש"י, שאם הקנין הוא קנין יד, [דנקטו דכך היא שיטת רש"י], א"כ מה ענין רבא לר' אשי, דהא קנין יד מהני אפילו אם לא חשוב כמקום ד' על ד', דגם בלא"ה החפץ נמצא ברשותו. ובספר עטרת שמואל (ד"ה כגון) תירץ, דבעינן רבא משום דאל"כ נחשב כלבוד, כיון שהוא בתוך ג' טפחים לקרקע, וא"כ לא חשיב כרשותו, לכך בעינן דינא דרבא, דנחשב כמקום חשוב של ד' על ד', וממילא לא שייך בו לבוד.
- ה. ולדבריו מיושב סתירת דברי רש"י, די"ל דהקנין הוא קנין יד, ומש"כ רש"י 'כאילו הגביהה למעלה משלשה', הכוונה, **שכיון שהוא מקום חשוב כד' על ד' אין בו משום לבוד**, ודומה למי שהגביהו למעלה מג', שגם בזה ליכא לבוד. [וע"ע ברשב"ם בב"ב (פו). דפירש דהקנין הוא משיכה, ובשו"ת רעק"א (שם) צייד די"ל כן גם בדעת רש"י בסוגיין].

דף לא

אם איסור אכילה ביוה"כ תלויה בהנאת גרונו או הנאת מעיו

מובא בגמ' בסוגיין, שמי שגנב חלבו של חברו ואכלו, שהוא חייב גם על הגניבה, משום שחובת הגניבה באה בשעת ההגבהה, ועונש מיתה לא בא עד שעת האכילה, ולכן לא שייך הפטור דקלב"מ. ואמנם מביאה הגמ' עוד ציורים, שבהם שייך הפטור דקלב"מ, כגון אם תחב לו חברו בתוך פיו, ויכול לאהדורי רק ע"י דחק, וברש"י ביאר הטעם, שחייב 'אהנאת גרונו ומעיו', וההיא שעתא חיוב מיתה איכא.

והקשו המפרשים, למה נקט רש"י הנאת גרונו וגם מעיו, דהא נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש (חולין קג): לגבי כל איסורי אכילה, אם האיסור הוא הנאת גרונו או הנאת מעיו, אבל לכו"ע אין האיסור בשניהם. ויש מציינים לדברי השואל ומשיב (מהדו' ד ח"ב סי' קסז), שאף לר"י דס"ל שחייב על הנאת גרונו, מ"מ כדי לחייבו מיתה בעינן גם הנאת מעיו. אך זהו חידוש גדול שלא נזכר בשאר הפוסקים. ובחי' חת"ס ביאר בענין אחר, דכוונת רש"י לבאר הגמ' אליבא דב' השיטות, דלר"י יש כאן הנאת גרונו, ולר"ל יש כאן הנאת מעיו. אך ברשימות שיעורים העיר, דא"כ הו"ל לכתוב בלשון 'או גרונו או מעיו', ולא 'גרונו ומעיו'. ולכן ביאר כוונת רש"י באופן שלישי, שבא לחדש שיש חיוב ממון בין על הנאת גרונו ובין על הנאת מעיו, עיי"ש.

עוד כתב החת"ס בסוגיין חידוש גדול שיש בו נפק"מ לדינא. שהקשה החת"ס, 'יש לדייק, דהו"ל למימר הגונב לחמו של חברו ביום הכיפורים ואכלו, דהרי מיוה"כ מיירי פלוגתתם, שר' נחוניא בן הקנה עושה יוה"כ כשבת'. ותירץ, 'ולכאו' יש מקום לומר דלענין חיוב יוה"כ לכו"ע אכילה במעיו בעינן, דהא נשתנה בשיעורו מכל איסורי תורה, שהם בכזית ואוכל ביוה"כ בכותבת משום דבעינן יתובי דעתא, א"כ ה"נ י"ל בעינן אכילה במעיו דוקא'. הרי שחידש החת"ס, שאפילו לר' יוחנן דס"ל לגבי שאר איסורי אכילה שהחייב בא על הנאת גרונו, מ"מ מודה לגבי יוה"כ שהחייב בא על הנאת מעיו. אכן באור שמח (הל' שביתת עשור פ"ב ה"ד) נקט, שאף ביוה"כ לא נגמר החיוב עד שעת הנאת גרונו. ובמנחת חינוך (מצ' שיג) נסתפק בזה, אם איסור אכילה ביוה"כ תלוי בהנאת גרונו כמו בשאר איסורים, או בהנאת מעיו.

והנה לדינא פסק הרמב"ם (הל' מאכ"א פי"ד ה"ג) בכל איסורי אכילה כר"י, שהחייב בא על הנאת גרונו. ונפק"מ בזה, למי שאכל, והקיא, וחזר ואכל, שחייב שתיים, כיון שיש לו הנאת גרונו ב' פעמים. וא"כ נמצא, שיש כאן מחלוקת יסודית לדינא, אם איסור אכילה ביוה"כ הוא הנאת מעיו או הנאת גרונו.

ולכאו' יש בזה נפק"מ גדולה לענין הלכה למעשה, באדם שאוכל ביוה"כ ע"י העירוי (VI). דהנה לפי האור שמח דבענין הנאת גרונו, נראה פשוט שפטור, וכמו לגבי שאר איסורי אכילה, דהא ליכא הנאת גרונו, אבל לפי החת"ס יש לדון אם זה נחשב הנאת מעיו או לא. ובשו"ת דובב מישרים (או"ח סי' קכז) נקט, שלפי החת"ס חייב, שגם זה נחשב הנאת מעיו, אולם בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' צו) כתב שבכה"ג פטור גם לפי החת"ס, משום שמודה החת"ס דבענין הנאת גרונו, אלא דס"ל דבעינן גם הנאת מעיו. ויש לציין, שבתשובות והנהגות (ח"ב סי' רצ) כתב חידוש גדול, שאף אם נימא דליכא חיוב כרת ע"י עירוי, מ"מ נחשב שביטל המצות עשה לשבות ביוה"כ מאכילה ושתיה.

סוגיית הדף

דף לא

בענין עקירה צורך הנחה

גמרא:

דאמר רבי אבין הזורק חץ מתחילת
ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין
בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה
הוא

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה בשם ר' אבין, שאם אדם זורק חץ ד' אמות ברה"ר בשבת, והחץ קורע שיראין של חבריו בדרך הליכתו, פטור מלשלם, משום הדין דקים ליה בדרבא מיניה. ומבאר הגמ', דאע"פ ששני העונשים אינם באים בבת אחת, שהרי ההיזק אירע מיד בשעת קריעת השיראין, ולא נגמרה מלאכת הוצאה עד שעת הנחת החץ, מ"מ פטור משום ד'העקירה צורך הנחה'.

וסברא זו צריכה ביאור, דמאי איכפת לן דהעקירה היא צורך ההנחה, הא סוף סוף לא באו שני העונשים בבת אחת, והרי קלב"מ שייך רק כששניהם באים בבת אחת.

ומצינו שני מהלכים כלליים בזה, [ובתוך מהלכים אלו יש כמה דרכים לבאר הסברא]. א. דע"י הסברא דעקירה צורך הנחה **נחשב כאילו שני העונשים באים בבת אחת**, [ויתבאר לקמן סברת הדבר]. ב. דמלבד הדין הידוע של קים ליה בדרבא מיניה, דאין שני עונשים יכולים לחול בבת אחת, עוד נתחדש בסוגיין דין שני של קלב"מ, דמעשה אחת אינה יכולה לחייב אדם בב' עונשים, וע"י הסברא דעקירה צורך הנחה **נעשה כל הפעולה למעשה אריכתא אחת**.

ויש כמה נפק"מ בין שני המהלכים הנ"ל, וכמו שיתבאר.

תמצית מראי מקומות

מהלך א. נחשב ששני החיובים באים בבת אחת

א. רשב"א ד"ה דאי

הביא הא דקאמרה הגמ' 'הכא אפשר לאכילה בלא הגבהה, דאי בעי גחין ואכיל', וביאר הסברא, שכיון שיש אפשרות לאכול האיסור בלא הגבהה, זהו סימן שהאיסור מתחיל רק בשעת האכילה, ולא משעת הגבהת המאכל, ולא דמי למלאכת הוצאה בשבת, שהמלאכה מתחלת מיד בשעת העקירה, כיון שגם העקירה היא חלק של המלאכה, ונמצא דמיתה וממון באים כאחת.

ב. רא"ה ד"ה גופא

ביאר 'עקירה צורך הנחה' גבי הוצאה כדרכו של הרשב"א, שהאיסור מתחיל בשעת העקירה.

ועפי"ז תירץ קושיא אחרת, אמאי לא אמרי' גבי הוצאה דעקירה אינה צורך הנחה כיון שאפשר ע"י גריה, ותירץ, דגבי הוצאה אפילו אם אפשר בלא עקירה, מ"מ האיסור מתחיל משעת העקירה, שהעקירה היא חלק מגוף המלאכה, ואינה רק כהיכי תימצא להגיע אל ההנחה.

[אך לגבי איסור אכילה לא ס"ל כהרשב"א, אלא ס"ל דאפילו אם א"א לאכול בלא הגבהה, מ"מ התחלת האיסור אינה משעת הגבהה, אלא בשעת האכילה, וביאר הא דאפשר לאכילה בלא הגבהה, שיש דין חדש, שכל זמן שא"א לעבור על איסור בלא מעשה מסוימת, גם אותה מעשה פוטרת ממון מדין קלב"מ. ודין חדש זה מבואר גם בריטב"א, ובתוס' (ד"ה שעקירה)].

ג. חי' ר' שמעון ס"י מט אות א

ביאר דברי הרשב"א והרא"ה, דכיון דגם העקירה היא חלק של המלאכה, ממילא נחשב שכבר חל קצת חיוב מיתה מיד בשעת העקירה, [אלא שלא נגמר הדין להמיתו עד שנגמרה המלאכה], וגם קצת חיוב מיתה פוטרו ממון.

ד. חי' ר' ראובן ב"ק ס"י יב

דייק מדברי התוס' (ד"ה הכא) דנקטו, דגם לגבי הוצאה בשבת בעינן דוקא דא"א להנחה בלא עקירה, אבל בלא"ה חייב, ודלא כדברי הרא"ה.

וביאר יסוד המחלוקת, דהרא"ה סובר, דכל חלק וחלק של האיסור פוטר ממון, ולכן ס"ל דכיון דהאיסור התחיל בשעת העקירה, מיד פוטר ממון. אך התוס' סוברים, דחלק של האיסור אינו פוטר ממון, דדוקא חלות העונש בפועל פוטרת ממון, והרי העונש חל רק אחר שנגמרה המלאכה.

[אך אם א"א להנחה בלא עקירה, נחשב שב' העונשים חלים בבת אחת, עיי"ש שביאר הסברא לזה].

מהלך ב. דין חדש של קלב"מ מצד המעשה

ה. חי' הגרנ"ט ס"י לח

ביאר הסוגיא בדרך חדש, דבאמת הדין הידוע של קלב"מ, שא"א לשני עונשים לחול על האדם בבת אחת, לא שיין כאן כלל, כיון דב' העונשים אינם חלים בבת אחת.

אלא דנהדש כאן דין שני של קלב"מ, דמעשה אחת אינה יכולה לחייב את האדם בשני עונשים. ולכן, כיון דעקירה היא צורך ההנחה, ממילא נחשב כמעשה אריכתא אחת, וא"א לחייבו מיתה וגם ממון מחמת מעשה זו.

ו. קונטרסי שיעורים ב"מ ס"י כח אות ב

האריך לחקור בשני הדרכים הנ"ל, אם הביאור ב'עקירה צורך הנחה' הוא דעונש המיתה מתחיל כבר בשעת העקירה, או דפירושו, דיש כאן מעשה אריכתא אחת, ואין מעשה אחת גורמת שני חיובים.

הנפק"מ מן הלקים הנ"ל

ז. הפלאה ד"ה וקרע

העיר, מדוע מביאה הגמ' ציור דהחץ קרע שיראין בדרך

והקשה התרומת הכרי, א"כ בסוגיין אמאי בעינן סברא חדשה דעקירה צורך הנחה, הא י"ל כפשוטו, שמיד בשעת זריקת החץ כבר נגמרה המלאכה וגם ההיזק, ושפיר י"ל קלב"מ.

ט. אחיעזר ח"א סי' יט אות ו

תירץ קושיית התרומת הכרי, דאע"פ דנחשב שכבר נגמרו כל המעשים מיד בשעת זריקת החץ, מ"מ לא חלו העונשים בפועל עד לבסוף, כשנגמרו המעשים בפועל, והרי לגבי קלב"מ בעינן שחלו שני העונשים בפועל בבת אחת.

ולכאו' תירוץ זה אתי שפיר רק לפי המהלך הא', שלדבריהם דין קלב"מ בסוגיין הוא ששני העונשים חלים בבת א', אבל לפי המהלך הב', דין קלב"מ בסוגיין הוא שמעשה אחת אינה מחייבת ב' עונשים, ולפי"ז קושיית התרוה"כ נשארת במקומה, דלפי הנמוק"י יוצא שמעשה ההיזק ומעשה ההוצאה הם מעשה אחת.

הליכתו, ולא נקטה ציור יותר פשוט, דבשעת זריקת החץ האדם עצמו קרע שיראין בידיו, [עיי"ש מה שתירץ לזה].

קושיא זו תלויה בב' המהלכים הנ"ל, שלפי ר' שמעון ור' ראובן, גם בכה"ג שייך דין קלב"מ, כמו שנקט ההפלאה, אך לפי הגרנ"ט לא שייך בזה קלב"מ, [באופן שב' העונשים אינם חלים בבת א'], כיון דזריקת החץ וקריעת השיראין הם ב' מעשים נפרדים.

ח. תרומת הכרי סי' שצב

הביא דבריו המפורסמים של הנמוקי יוסף, שהקשה, אמאי מותר להדליק נר בערב שבת למ"ד 'אשו משום חציו', שהרי לדבריו נחשב שכל מה שהאש שורף נחשב פעולת האדם המדליק, וא"כ לכאו' נמצא שהוא שורף בשבת, ותירץ, ד'אשו משום חציו' היינו, שנחשב שכבר נגמרה כל מעשה השריפה מיד בשעת ההדלקה, ונמצא שכבר נגמרה כל השריפה בערב שבת.

סוגיית הדף

חדושי

כתובות ל"א א' – ל"א ב'

הרשב"א

עא

דף ל"א ע"ב. אלא הא מני בן עזאי היא דאמר מהלך כעומד דמי. ואם תאמר לכן עזאי מעביר ארבע אמות ברשות הרבים דחייב היכי משכחת לה דהא הוה ליה מוליך פחות פחות מארבע אמות, יש לומר דהלכתא גמירי לה, אי נמי יש לומר דלא אמר בן עזאי אלא במהלך ברשות היחיד אי נמי במקום פטור, [תדע לך דהא לא מייתי לה הכא אלא עלה דמי שהגביה ברשות היחיד. שטמ"ק], אבל במעביר ברשות הרבים לא אמר בן עזאי דלא עדיף מעומד לכתף, כן תירץ הראב"ד ז"ל.

מגרר ויוצא איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא אין דרך הוצאה בכך קא משמע לך. והשתא דאתית להכי תו לא איצטריכין לאוקומה כבן עזאי אלא אפילו כרבנן נמי, אי קשיא ליפלוג בין עומד לכתף ולעומד לפוש, מגרר ויוצא איצטריכא ליה, אלא דקשיא לי אמאי לא אמרין אלא מגרר ויוצא איצטריכא ליה, ואיכא למימר דהאי פירוקא סליק אליבא דכולהו בין כשתמצא לומר כבן עזאי בין כשתמצא לומר כרבנן.

אלא במציעי. ואם תאמר והא אמרין בפרק הספינה (ב"ב פ"ו א') גבי מתניתין דתנן בהאשה נקנית ומייתי לה התם ושאיין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה לא שנו אלא דברים שאין דרכם להגביה אבל דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא, ואקשי עלה מהא היה מגרר ויוצא דאלמא במשיכה נמי קנה, ואוקימנא במידי דבעי מיתנא דהיינו רברבי, הא מציעי אינן נקנין אלא בהגבהה דהא דרכן להגביה, ואין לומר דכל שדרכו למשכו לפעמים אע"פ שדרכו להגביה קנה בין בהגבהה בין במשיכה, ולא אמרו דברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא אלא כמה שדרכו לעולם כשליפי זוטרי אבל מציעי לא, דהא ליתא מדאקשינן התם מדתנן וחכמים אומרים אף בהמה דקה במשיכה והא בהמה דקה דבת הגבהה היא, ומפרקינן משום דמסרכא, אלמא כל שראוי להגביה קאמר.

ואיכא למימר דמאן דאית ליה סוגיא דהתם מוקי לה בעומד לפוש כלומר בשליפי רברבי וצריך (למותר) [למיתנא] וכשהוציאו לצידי רשות הרבים וכרבי אליעזר כדאיתא הכא, ולא חייש למאי דאקשינן הכא ליפלוג וליתני בדידה, והוא הדין דהוה מצי מוקי לה התם בשליפי מציעי ומדין הגבהה וכגון שצירף ידו למטה משלשה וקבלה כרב אשי דהכא, אבל מאן דמוקי לה בשליפי מציעי ובצידי

גבי פיל במאי קני ליה בחבילי זמורות שאין הגבהה קונה בפחות משלשה טפחים, וכבר כתבתי שם דאינו מחוור דהגבהה בכל שהוא קניא כדמוכח בבבא קמא בפרק המניח (ל' א') גבי ההופך את הגלל ובערובין (ע"ט ב') דגרסינן וצריך להגביה כל שהוא וכמה כל שהוא טפח, ובירושלמי (ב"ק פ"ג ה"ד) נמי גרסינן כל המטלטלין נקנין בהפיכה, וסתם הפיכה פחותה משלשה טפחים, ובפרק קמא דקידושין הארכתה בסיעתא דשמיא, ועוד דהכא ודאי מכי נקיט ליה בפומיה קנייה וכדאמרין לעיל בשתחב לו חבירו בתוך פי, ואקשינן היכי דמי אי דמצי לאהדורי ניהדריה, כלומר וכיון דלא אהדריה קנייה בפומיה ומתחייב בנפשו לא הוי עד דבלעיה.

אלא הכא עיקרא דמילתא לומר דהגבהה זו אינה צורך אכילה כלל דאילו אכיל ליה בלא הגבהה וכגון שתחב את החלב בכוש וגחין ונתחב החלב בבית בליעתו הכי נמי דחייב כרת, דאין חיוב אכילה תלויה בהגבהה כלל, מה שאין כן בזרק חץ דאי אפשר לחיוב מעביר מרשות לרשות בלא עקירה והנחה או דרך העברה או דרך זריקה אי נמי דרך גרירה דבין כך ובין כך עקירה והנחה יש, הא בלא עקירה והנחה אינו חייב והלכך מעידן הגבהה התחילה לה הוצאה, אבל אכילה אם היה אפשר לו לאכלו בלא הגבהה כלל חייב שאין החיוב אלא באכילה לבדה, והלכך לא הותחל האיסור עד שעת אכילתו נמצא שחיוב ממון בא לו קודם שהוא מתחייב בנפשו.

היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד. ואם תאמר והא גרירה לאו עקירה היא כדמוכח בפרק קמא דשבת (ה' ב') דגרסינן התם האי זירזא דקני רמא וזקפיה רמא וזקפיה לא מחייב עד דעקר ליה, ויש לומר כגון שהיה הפתח גבוה מרשות הרבים וכשהוציאו הרי כאן עקירה, אי נמי יש לומר דגרירה עקירה גמורה היא דכולו נמשך ויוצא ממקומו בבת אחת, דאי לא תימא הכי משיכה היכי קניא, אבל זירזא דקני בשעה שהוא מגביה ראשו האחד עדיין ראשו השני מונח על גבי קרקע ולענין קנייה נמי בכי הא לא קניא, כן נראה לי.

ואמאי הכא נמי נימא הגבהה צורך הוצאה היא. כלומר ותיקשי לההוא לישנא אבל לישנא דאי בעי לאהדוריה לא מצי לאהדורה ניחא.

ק"ח חר"ש לא ע"א – לא ע"ב הר"א

שאפשר להוצאה בלא הגבהה, מכל מקום עכשיו שהוא בהגבהה התחלת חיובו משעת הגבהה הוא, ואין לחוש אם אפשר בדרך אחרת, שמכל מקום כל ממון שאדם מתחייב עליו משעה שהתחיל להתחייב בנפשו פטור, אבל באכילת חלב על האמת אין התחלת חיובו כלל עד שעת בליעה, אבל למעלה עלה ברעת לומר שהגבהה צורך אכילה היא, הרי"ס שעת הגבהה חשובה, שעת התחלת החיוב אע"פ שאינו כן בד"ן, וחזרו לומר שזה אינו, שאין ההגבהה צורך אכילה, כיון שאפשר בלא כן דאי בעי נחין ואכיל, ועדיין יש ללמוד ממנו בהגבהה הוא שאפשר בלא כן, אבל אלו נחין ואכיל פטור, אע"פ שאין אמתת התחלת החיוב אלא משעת בליעה, כיון דהא וודאי לא סגי' לה לאכילה בלא הכנסה לפיו, זו וודאי חשוב הוא לנו התחלת חיובו, וזו רוא שהוצרכו למעם זה לידון שיהא חשוב התחלת החיוב משעה זו, אע"פ שאין כן עיקר הדין על האמת, אבל בזה כל שכן הוא שהיא כפשטא, וכן הוא מעיקר הדין שהתחלת חיובו חשוב משעת הוצאה, ושוב אין לחוש אם איפשר בדרך אחר אם לאו, שעיקר הכונה בזה וכו' שכבר התחלת חיובו משעה שמתחייב בממון. והא דאמרין לעיל בענין עקירה והנחה, התם אי אפשר להנחה בלא עקירה לאו דווקא, אלא כלפי אכילת חלב אמרו שאפשר לאכילה בלא הגבהה, תדע שהרי אין כן הלשון בדברי ר' אבין בעיקר השמעה שהוא לא אמר אי אפשר לעקירה בלא הנחה אלא הנחה צורך עקירה היא, כלומר שכן חיובו על העקירה כהנחה כמו שפירשנו, והשתא מקשי שפיר ללישנא קמא כדאמרן ומסתין בהכי, רבינו נ"ר ס"ד.

הכא במאי עסקינן בשעמד ובעמד לפוש
אלא קאמרין ס"ד ודכוותה בתלמודא.

[דף לא ע"ב] **א"ל** הא מני בן עזאי הוא דאמר מה"לך כעמד

לאו אנוס גמור הוא, ואחשלומין לא מוחיב, דכיון דלא מצי לאהדוריה שפיר אלא על ידי הדחק, וודאי מסתמא אימאים ליה במתי"ס תנן, וליכא לחיוביה אלא על הנאת גרונו ובני מעיו, וההיא שעתא חיוב נפשו וחיוב תשלומין באין כאחד, והיינו כהאי לישנא בתרא דהכא, וזה נראה נכון ס"ד, ומיהו טעמא דמצי לאהדוריה על ידי הדחק צ"ת.

גופא אמר ר' אבון הזורק חץ מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור, שעקירה צורך הנחה היא. מתיב רב ביבי בר אבבי הגונב כיס בשבת כו'. עד ואמאי הכא נמי הגבהה צורך הוצאה הוא, קשיא לן ומאי קושיא דהא ללישנא קמא אפשר לה להוצאה בלא הגבהה דאי בעי גיר ומפיק, כדאמרין טעמא דאפשר לאכילה בלא הגבהה דאי בעי נחין ואכיל, להך לישנא נמי דאמרין דאי בעי לאהדוריה לא מצי מהדר ליה, הכא נמי ליתיה להאי טעמא דהא אי בעי לאהדוריה מצי מהדר ליה, ועיקר תירוץ קושיא זו שאין עיקר הכונה אם אפשר לה בלא זה או אי אפשר, אלא שכבר התחיל להתחייב בנפשו כשמתחייב בתשלומין, כגון עקירה והנחה, דוודאי משעת עקירה התחיל להתחייב בנפשו, משום דבחיוב שבת כיון דבעינן עקירה והנחה אחר שעשה אותה מלאכה אין אומרין שחיובו על ההנחה, שזה אינו, שאין חיובו על ההנחה יותר מן העקירה אלא בין שניהם, וכיון שהוא חייב על העקירה כהנחה משעת עקירה הוא, פשוט שהוא מתחייב בנפשו מאותה שעה, הא למה זה דומה לקצור דבעינן שיעור, ואין ספק כי כל ממון שמתחייב משעה שמתחיל לקצור עד שנעמר שיעורו, הוא נרון כמתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין, אע"פ שאין חיובו עד שעת גמר השיעור, ולפיכך בזה אע"פ שאפשר לזה בלא זה

- דפטור ג"כ מממון, ולא ניחא ליה באכילת איסור, רבינו לא פי' לן ממאי דיפטור, וראה מה שפי' רבינו בתירח הגמ'.
- סא. בש"מ כי דבמילי דילן מיירי דליכא לחיוביה וכו'.
- סב. אבל ללישנא קמא אפילו מצי להדוריה פטור ד"א לאכילה בלא הכנסה לפה. וראה בקובץ שיעורים שכי' דתוס' חולקים ע"ז. ראה קהלות יעקב ס"י כט אות ב'. וראה שעה"מ ה"י גניבה פ"ג ה"ב ד"ה ולכן.
- סג. בש"מ: ולהכי.
- סד. רמב"ן. ראה תוד"ה הכא. פניי בד"ה הכא נמי. גנוי הגרי"ח ס"י מ.
- סה. ראה בריטב"א.

סוגיית הדף

רצו

חדושי רבי שמעון יהודה הכהן

אמנם באמת קשה לי טובא בענין זה היכי מיפטר בזרק חץ וקרע שיראין בהליכתו, שחיוב השיראין כבר חל משעת הקריעה קודם שנגמר מעשה המחייבתו מיתה וכבר זכה הניזק בדמי השיראין ואיך מיפטר אח"כ כשנגמרה ההנחה, דאם כבר זכה בשעבודו לא מצינו פטור קלב"מ. וע"כ מוכרחין אנו לאמר דמעיקרא מיתלי תלי החיוב שאם יוגמר הענין המחייבו מיתה לא חל עליו חיוב מעיקרא, אבל עכ"פ עלינו למצוא מעם שגם מעיקרא היה דבר שמעכבו מלהתחייב ממון גם קודם שנגמרה ההנחה. ואם נאמר דרק בשני אופנים שכ' איכא דינא דקלב"מ איך אפשר דמשעת עקירה כבר היה דבר הפוטרו מחיוב ממון כיון דמשעת עקירה עדיין לא היה בזה מעשה שבעבורה מחיוב מיתה, ורק אח"כ משעת הנחה אז י"ל דגם העקירה בהצטרפות ההנחה מחייבו מיתה. וזה היה ניהא אם היה נקרע השיראין בעת ההנחה דאז אי אפשר לחייבו עתה עבור מעשה הזריקה שבעבורה הוא חייב מיתה, אבל על הקריעה שהיתה קודם ההנחה איזה דבר מעכב אז לחול חיוב ממון כיון שעדיין לא נעשה דבר המחייבו מיתה.

ומצאתי פתרון לזה בדברי הרשב"א ז"ל כאן בסוגיא בד"ה הא דאקשינן ואמאי נימא הגבהה צורך הוצאה היא, שכ' בזה"ל: איכא דרמי הכי ולימא ליה שאני התם דאפשר בלא הגבהה דאי בעי גריר ונפיק וכו' אלא חך קושיא מעיקרא ליתא דהא דאמרינן אי אפשר להנחה בלא עקירה הכי קאמר א"א להתחייב על הנחה אי ליכא עקירה הלכך משעת עקירה הוא דקמתחיל להתחייב בנפשו וכיון שהוא הולך למות בדין הוא דליפטר על שיראין שקרע משא"כ באוכל חלב כו' הלכך בהגבהה דכיס נמי איכא למימר הכי דאי לאו האי הגבהה ליכא עקירה ולא מחייב, ומהאי שעתא נמי אתחיל להתחייב עכ"ל הצריך לנו, ומתורתו של הרשב"א ז"ל למדתי שזה שאמרו עקירה צורך הנחה היא הוא מפני דכל עבירה שנעשית ע"י הצטרפות, כל החלקים שבה הם חלק מן מעשה החיוב וגם מדין המחייב, היינו דעקירה היא חצי עבירה וכבר חל עליו קצת דין של חיוב מיתה אלא שלא נגמר הדין, ומכיון שגומר את המעשה נגמר גם דין החיוב, ולא אמרינן שרק משעת הגמר חל עליו כל החיוב ומתחילה לא נתחייב כלום,

אלא שכבר התחיל להתחייב אלא שלא נגמר ועכשיו נגמר, (וכמו שיבואר בס"ד לקמן לענין התראת ספק דמשו"ה באוכל חצי זית חלב לא חשיב עכשיו התראת ספק דהתראת ספק הוא רק אם איכא עכשיו ספק בעיקר העבירה שתלוי בעתיד או בעבר, אבל מה שאוכל חצי זית ליכא שום ספק בערך דין חצי עבירה אלא שאם לא יוסיף לאכול ישאר חצי העבירה, וכ"כ י"ל בעקירה שאף אם לא יוגמר, כבר עשה חצי עבירה. אמנם לפ"ז צ"ע למה ליכא בזה דין איסור חצי שיעור ואם נאמר דבעקירה ליכא חצי עבירה רק בתנאי אם יהיה אח"כ הנחה יקשה ג"כ למה לא נימא שהוא התראת ספק, וצע"ג, ויש להעמיס דבריו גם בדברי תוס' ד"ה הכא נמי יעו"ש. וסובר הש"ס דכמו שאמרה תורה שחיוב מיתה ממש יפטר מחיוב אחר הקל, כ"כ גם התחלת חיוב מיתה פוטרנו מממון כיון שהולך למות כמו שכ' הרשב"א ז"ל בלשונו המהור שהבאנו בזה. אמנם זה ברור שאם עשה עקירה בלא הנחה אח"כ שלא יפטר מחיוב אחר שהיה באותה שעה וגם אם אכל חצי זית חלב לחוד ודאי שלא יפטר מממון גם למאן דפטר חייבי כריתות מממון, ולכאורה לדברינו היה ראוי גם בכה"ג לפטור כיון דגמר המעשה אינו פועל רק על עצמו אבל התחלת החיוב היה כבר גם בלא הגמר והתחלה עצמה פוטרנו מממון לפ"ז מה שנא לן אם גמר אח"כ או לא?

אמנם נלענ"ד שהענין כך הוא דבאמת מה דקי"ל שחייבי מיתות שוגגין פוטרין מתשלומים הוא רק דילפינן מהיקשא דתנא דבי חזקיה דלא מחלקינן בין שוגג למזיד ובין אתרו ביה ללא אתרו בו, אבל מ"מ בעינן שיהיה עשית המעשה באופן שאם היה מזיד והיה בו התראה היה חיוב מיתה בפועל ממש, ומשו"ה י"ל דבאוכל חצי זית חלב, או עשה עקירה בלא הנחה, או העביר רק שתי אמות ברה"ר, אף דכבר עשה חצי העבירה והתחיל גם להתחייב, אבל כיון דבפועל ליכא חצי מיתה ונמצא דמה שהתחיל להתחייב אינו ברור שיהיה עליו דין מיתה בפועל, רק אם יגמור אח"כ ויהיה עוד חצי חיוב מיתה אז יהיה דין מיתה בפועל, אבל אם לא נגמר איגלאי מילתא למפרע דמה שהתחיל להתחייב לא בא לידי חיוב מיתה בפועל ולא היה אז כהולך למות, ורק אם נשלם

אח"כ איגלאי מילתא למפרע שכבר היה הולך למות משעת התחלת העבירה וכבר היה עליו התחלת דין מיתה ודין זה שחל עליו מעיקרא פטרו גם מעיקרא מחיוב ממון. ולפ"ז לכאורה ליכא בדין קלב"מ רק אופן אחד, ששני חיובין שחלין כאחד פוטר החמור את הקל. וכן מה שאמרו עקירה צורך הנחה היינו דגם בשעת עקירה כבר חל חיוב מיתה בקצת שגם התחלת חיוב מיתה פוטר מממון. ולפ"ז יש לפרש מה שאמרו בגמ' תרי לשנא בזורק חץ או משום דאי בעי לאהדורי לא מצי מהדר או משום דעקירה צורך הנחה, ואמרו שהנפ"מ במעביר סכין ד"א ברה"ר, דגם לפמ"ש"כ י"ל דעד כאן לא שייך להחשיב עכשיו כהולך למות רק אם סוף המעשה אינו תלוי עוד בבחירתו ורצונו ואז י"ל שהוא מתחיל להתחייב והולך למות אבל אם עדיין בידו ובכחו לעכב את גמר המעשה אינו חשוב עדיין כהולך למות. ובוזה פליגי הני תרי לישני – לשיטת הסוברים דאיכא פלוגתא בין הני תרי לישני עי' שממ"ק – ולפ"מ שבארנו מורים לנו גם דברי התוס' בקושיתם מסוגיא דב"ק, דאם נאמר שהטעם שאמרו עקירה צורך הנחה היא שגם התחלת חיוב פוטרת מממון הנה ליכא חילוק בין אם עושה הכל ע"י מעשה אחד ע"י זריקה וכה"ג או שעושה ע"י מעשה בפ"ע, דכמו דליכא חילוק היכא ששני החיובים בשלימותן חלין כאחד, בין אם נעשה ע"י מעשה אחד או לא, כ"כ ליכא חילוק בהתחלת החיוב. ונתבאר מה שנסתפקנו בנידון זורק חץ וקרע שיראין בידו, דלפ"ז ודאי פטור.

ב) והנה בתוס' כאן בד"ה שעקירה, כתבו לתרץ קושיתם מסוגיא דב"ק שהבאנו לעיל דהנך סוגיות פליגי אהדדי בזה אי אמרינן עקירה צורך הנחה, ולפ"מ דקי"ל כר' אבין לק"מ קושית הש"ס דב"ק, והרמב"ם ז"ל פוסק כר' אבין ומ"מ פוסק כסוגית הש"ס דב"ק, דבפ"ג מה' גניבה הלכה ה' כתב דגנב ומכר בשבת פטור מדו"ה, כיצד, כגון שלא הקנה לו עד שתנוה בחצר הלוקה שנמצא כשהוציאו

מרשות לרשות איסור שבת ומכירה באין כאחד עכ"ל. והנה באמת גם לפמ"ש"כ ע"פ דברי הרשב"א בביאור ענין עקירה צורך הנחה היא, מ"מ יש לדון בזורק מרשות לרשות^ב ובינתיים קרע שיראין שיתחייב, דמה דאמרינן שהתחיל להתחייב כבר זה נעשה ע"י ראשית העקירה ועתה בינתיים לא נתוסף עליו שום חיוב עד ההנחה. והרי זה כמו שכבר נתחייב במיתה ואח"כ עשה מעשה המחייבו ממון שכ' הראשונים ז"ל דלא מיפטר בכה"ג. וכמו יוצא ליהרג ששיבר את הכלים דחייב שחיוב מיתה הקדום אינו פוטר מלהתחייב על מעשה של אח"כ. ולפ"ז יש לדון בנידון האמור בגמ' ב"ק בזורק הגניבה לרשות הלוקה אם נאמר דעיקר דין דו"ה הוא בינתיים בין עקירה והנחה שלא יפטר מדו"ה כמש"כ, ושיטת התוס' הוא לענ"ד דכמו דבשעה שמתחייב בו מיתה פוטרין מממון כ"כ פוטרין מן כל מעשה שעשה בשעה זו, גם מחיוב שיבוא אח"כ אם רק המעשה שעשה הוא סבה שבעבורה מתחייב אח"כ. ולפי זה גם בגניבה אף שנגמר הקנין בשעה שנכנסה הגזילה לאויר חצר הלוקה, אבל סבה המחייבתו הוא ראשית מחשבת ההקנאה, ואף דלכאורה בכל מקום שצריך כוונת הקנאה צריך שיהיה הכוונה בשעת מעשה הקנין וכאן המעשה של הקנין חצר הוא אח"כ, מ"מ י"ל דסגי' שתהיה המחשבה והכוונה בשעה שהותחל להתעסק בעסק של מעשה הקנין באופן שע"י מעשה של עכשיו יוגמר עסק המעשה. וכ"כ מוכח שיטת רש"י בקדושין פ' האיש מקדש דמקדש במעשר שני חוץ לירושלים דחלין הקדושין בירושלים דכאן אינו שוה כלום, הרי אף דעכשיו עדיין ליכא כסף לקדושין מ"מ מהני אמירת הרי את מקודשת וכוונתו לקדושין מה שמחשב ואומר עכשיו, כיון דע"י קבלתה של עכשיו יוכנס לרשותה אח"כ שוה פרוטה. וכן משמע מדברי הר"ן פ' האומר דאם יקדש לאהר ל' ולא יקנה לה הכסף רק לאחר ל' שיהני אם לא נתאכלו המעות, וכן הוכחתי מדברי הרשב"א בחי' לקדושין דף ה' דמהני במקדש בשטר התחייבות

עב. הגה"ה, - דל"ד לדרכי אבין דהתם בזורק ד' דכל ההליכה היא מעשה המחייבת, אבל מרשות לרשות רק העקירה וההנחה הוא המעשה המחייב.

סוגיית הדף

פימן יב

חירושי

בבא קמא

רבי ראובן

טז

דס"ל להחוס' דכיון דאי אפשר לשרפה העבד והגדי
בלא מעשה ההדלקה שייך צוה סברה עקירה לורך
הנחה ועיין בתרומת הכרי שכתב בסברא זו. והנה
מהחוס' משמע דאפילו כששרפה העבד קדים ושרפה
הגדי היא אח"כ מ"מ לא הוקשה להם אלא משום
שזה משום חליו וזה משום ממונו דמשו"כ ל"ש
צוה גם סברה עקירה לורך הנחה שהרי החיוב
בממונו אינו על הדלקתו אלא על מה שפסע אח"כ
בממונו ולא שמרו אצל אם היו שניהם משום חליו
לא הי' קשה להם אע"ג ששרפה העבד קדים ומשמע
שצ"ד הממון נמי שייך סברה ע"כ דכיון דאי אפשר
לשרפה הגדיש בלא ההדלקה פטור. ול"צ באיזו
סברה חלוי המחלוקת של החוס' והרא"ש צוה.

ב) ונראה דהחוס' והרא"ש הולכין צוה לשיעחס
דצכתובות דף לא. מלינו מחלוקת
אחרת בין החוס' והרא"ש בענין עקירה לורך הנחה.
דשם גבי הגונב כים בשבת פריך בגמ' לימא
הגבחה לורך הולאה היא והקשו החוס' ד"ה
נימא מה על ר"ח דס"ל דהגבחה קומה צפוחה
מג' עפחים דא"כ מאי פריך הרי קנאה קודם
התחלת העקירה דעקירה לא הויא עד שיגביה שלשה
וכו' והביא בשע"מ שברא"ש חירן על זה דעקירת
טפה לורך עקירת ג' עפחים דאי אפשר לעקירת
ג' עפחים בלא עקירת טפה והוסיף השע"מ דהחוס'
שחקשו ס"ל דכיון דאפשר להנחה בלא הגבחה דהא
אי צבי גריר לוי וכמו שכתבו החוס' ז"ל לעיל
ואין אנו אומרים אי אפשר להנחה בלא הגבחה
אלא משום דהאיסור מתחיל משעת הגבחה מעתה יש
לנו לומר צע"כ דדוקא העקירה שמחייבת המיתה
היא שפוערת ממון וכו' ועקירה לורך הנחה אמרינן
אבל עקירה לורך עקירה לא אמרינן דכבו דלא
להוסיף עלה עכ"ל.

ונראה דהחוס' והרא"ש פליגי בצברה עקירה
לורך הנחה שהחוס' צד"ה הכא כתבו
דכחא נמי אי אפשר להנחה בלא עקירה אע"ג
דאפשר בגרירה כך לי עקירה זו כמו עקירה אחרת
דמ"מ האיסור מתחיל משעת הגבחה דאם הי' אחר
עושה עקירה לא הי' מתחייב בהנחה נמלא עקירה
גורמת החיוב ועד שעת הנחה מושך החיוב עכ"ל
והנה גם הרא"ה שם בשע"מ מתוך כעין זה אבל
בלשון אחרת ח"ל: קשיא לן וכו' הא ליישנא קמא
אפשר לה להולאה בלא הגבחה דאי צבי גריר וכו'
ועיקר חירון קושיא זו שאין עיקר הכונה אם אפשר
זה בלא זה או אי אפשר שכבר התחיל להתחייב
בנפשו כשמתחייב בתשלומין כגון עקירה והנחה

ודאי משעת עקירה התחיל להתחייב בנפשו משום
דצחיוב שצח כיון דבעינן עקירה והנחה אחר שעשה
אותה מלאכה אין אומרים שחיובו על ההנחה שזה
אינו שאין חיובו על ההנחה יותר מן העקירה אלא
בין שניהם וכיון שהוא חייב על העקירה כהנחה
משעת העקירה הוא פשוט שהוא מתחייב בנפשו
מאותה שעה, הא למח זה דומה לקולר דבעיא שיעור
אין ספק כי כל ממון שמתחייב משעה שמתחיל לקזור
עד שנגמר שיעורו הוא נידון כמתחייב בנפשו ופטור
מן התשלומין אף על פי שאין חיובו עד שעת גמר
השיעור ולפיכך צוה אע"פ שאפשר לזה בלא זה
שאפשר להולאה בלא הגבחה מ"מ עכשיו שהוא
בהגבחה התחלת חיובו משעת הגבחה הוא ואין
לחוש אם אפשר בדרך אחרת וכו' אבל באכילת חלב
על האמת אין התחלת חיובו כלל עד שעת בליעתה
אבל למעלה עלה דעתה לומר שהגבחה לורך אכילה
היא ולהכי שעת הגבחה חשובה שעת התחלת החיוב
אעפ"י שאינו כן בדין וחזרו לומר שאין ההגבחה
לורך אכילה כיון שאפשר בלא כן דאי צבי גחין ואכיל,
ועדיין יש ללמוד ממנו בהגבחה הוא שאפשר בלא
כן אבל אי גחין ואכיל (שאי אין החיוב ממון אלא
על ההכנסה לדרך הפה) פטור אעפ"י שאין אמימות
התחלת החיוב אלא משעת בליעה כיון דהא ודאי
לא סגי' לה לאכילה בלא הכנסת פה זו ודאי חשוב
הוא לנו התחלת החיוב וצוה הוא שהולכנו לטעם
זה (לטעם דאי אפשר בלא זה) לדון שיחא חשוב
התחלת החיוב משעה זו אעפ"י שאין כן עיקר
הדין על האמת אבל צוה (כלומר בעקירה והנחה)
כ"ש הוא שהיה כפשטה וכן הוא מעיקר הדין
שהתחלת חיובו חשוב משעת הולאה ואין שוב לחוש
אם אפשר בדרך אחרת אם לאו שיעקר הכונה צוה
וצוה שכבר התחיל חיובו וכו' והא דאמרינן לעיל בענין
עקירה והנחה החס' אי אפשר להנחה בלא עקירה
(הוא) לאו דווקא אלא כלפי אכילת חלב אמרוה
שאפשר לאכילה בלא הגבחה וכו', עכ"ל הרא"ה.
וכנה החוס' נמי ס"ל דאפילו כשאינו חלק החיוב
ממש כבעקירה והנחה נמי פטור כשאי אפשר בלאו
הכי וכדמוכח ממה שכתבו דהגבחה לורך ניסוך
וגם ס"ל דאיכא חרי גווני בצברה הגמ' דרי אצין
חדא כשאי אפשר משום המליאות והוא בהמעשה
כשאי אפשר למעשה החיוב בלא מעשה אחרת
הקודמת לה וחדא בדין החיוב שאין דין החיוב
אלא ע"י שני דברים כעקירה והנחה שע"י שניהם
נעשית המלאכה. אבל איכא בין הרא"ה והחוס'
שלהרא"ה עיקר הסברא היא מה שחלק החיוב
מיתב נמי פוער, ובעקירה והנחה שמעיקר הדין

שצין עקירה והנחה אחיה לוי מיחה ותשלומין צאין כאחד וכלשון החוס' ד"ה הכא שעד שעת הנחה מושך החיוב. והיינו טעמא דלא ס"ל להחוס' צהא דתיקני לוי גנבותיך לחירוץ הגרמ"ס ז"ל שחלק צין מעציר ד"א צרשות הרבים שכל הד"א הס חלק החיוב למעציר מרבי"ר לרבי"י שהשכי' צאויר רבי"י אינה חלק החיוב משום דלהחוס' עיקר הסברה משום דמיחשבא כצבת אחת ומשו"ה כתבו גם צמוציא מרבי"י לרשות הרבים דעד שעת הנחה מושך החיוב.

והשתא יש לבאר פלוגתא הרא"ש והחוס' צהא דעקירת טפה לורך עקירת ג' טפחים שהצאתי לעיל שמה שציאר השע"מ לשיטת החוס' היא לשיטתם שחלק החיוב אינו פוער מלד עלמו וההנחה שהיא שעת חיוב המיחה ממש היא הפוערת אלא דמשום שאי אפשר להנחה צלא עקירה הו"ל כצבת אחת עם ההנחה ומשו"ה כתב דעל עקירת טפה הא ל"ש דא"א להנחה צלא עקירת טפה לא משום המעשה צמליאות כיון דאפשר צגרירה ולא משום דין החיוב דזכ ל"ש אלא על עקירה ג'. טפחים ואלא מאי שנחדש לומר שני לירופים חדא דע"י דאי אפשר להנחה צלא עקירת ג' טפחים מיקרי צב"א והדר נאמר דכיון שא"א להגבחה ג' טפחים צלא הגבחה טפה מיקרי נמי צב"א וממילא נימא שגם עקירת טפה מיקרי צב"א עם ההנחה ע"ז כתב השע"מ דכצו דלא להוסיף עלה כיון שגם עקירת ג"ט אינה פוערת מלד עלמה ומסברה פשוטה. אצל הרא"ש ס"ל כהרא"ה דעקירת ג"ט פוערת מלד עלמה משום שהיא חלק החיוב וזו היא סברה פשוטה צלא שום חידוש ומשום דהעקירה לא גרעא מההנחה וא"כ כמו שנאמר עקירה לורך הנחה ה"נ נאמר עקירה לורך עקירת ג"ט כיון שא"א לעקירת ג"ט צלא עקירת טפה.

ג) ונ"ל שהעקירה שהקראתי צסק"א אס שייך לומר עקירה לורך הנחה גם צלד חיוב הממון הלוי צפלוגתא הרא"ה והחוס' הג"ל שלהרא"ה חלק החיוב הוא שפוער והא דפוער גם כשאין זה חלק החיוב אליבא דאמת היינו משום דכיון דלא משכחא לה צמליאות להמעשה המחייבת מיחה צלא המעשה שקדמה לה חשבינן לה להמעשה שקדמה כחלק החיוב ולפי"ז נראה דל"ש זה אלא צלד חיוב המיחה שהוא הפוער דכיון דחשבינן לוי כהחלה חיוב הרי הוא פוער אח חיוב הממון והו"ל כאילו עשאו אחר אצל צלד חיוב הממון היאך נפטרו משום הא דחשבינן להמעשה הקודמת ג"כ כחלק החיוב דהא אעפ"י

העקירה היא חלק מהחיוב הסברה היא פשוטה שחלק החיוב פוער ואין לריך לסברה אי אפשר, ובמקום שמעיקר הדין אין זו ההחלה חיוב כמו צאכילה חלב אז תליא צסברה אי אפשר שחדשה בגמי שמה שאי אפשר למעשה א צלא זו משוי לה דמהשתא אחתלה לה מלאכה והו"ל כחלק החיוב שפוער וטעמא דזו וזו משום שחלק החיוב פוער. אצל החוס' נראה דפליגי ע"ז שהם כתבו גם צע"ה שזכו מאוחה הסברה דאי אפשר להנחה צלא עקירה וס"ל שאין הסברה משום שחלק החיוב פוער דמה שחלק החיוב פוער היינו נמי טעמא משום שאי אפשר להתחייב צהנחה צלא העקירה והא דאי אפשר להנחה צלא עקירה דווקא הוא שזו היא עיקר סברה הפוער מה שאי אפשר צלאו הכי וכמו שנבאר אי"ה אלא דתרי גוויי אי אפשר איכה חדא מה שאי אפשר למעשה זו של חיוב מיחה צלא מעשה זו המחייבת ממון כמו צהגבחה לורך ניסוך והדא כשאי אפשר לדין חיוב המיחה צלא זה שנעשה צשעת חיוב הממון כמו צהגבחה לורך הולאה דאע"ג דאפשר צגרירה מ"מ הרי אי אפשר צלא הדין עקירה שהוא חלק החיוב ולהחוס' תרזוויכו משום הסברה דאי אפשר צלא הגבחה הוא דאחינן עלה.

ובביאור סברה אי אפשר להנחה וכו' לשיטת החוס' י"ל דכיון דאי אפשר להנחה צלא עקירה א"כ מהביא שעתא אחתלה לה מלאכה ומשעת עקירה מתחיל החיוב מיחה וא"כ החיוב ממון שהוא צשעת החלת החיוב מיחה הוי כמו שהוא צבת אחת עם החיוב מיחה וכמו צעדים המעידים כל אחד צתוכ"ד של חצרו דמיקרי כל עדותו שהיא צבת אחת עם חצרו שגם צקילצדר"מ אין לריך שיהיו החיוב מיחה והחיוב ממון צרנע אחד ממש אלא שיחשצו צבת אחת צלא הפסק וכמו שכתב הרי"צ"א צחוס' סוד"ה לא לריכא שאס צלע ונהנה מיד צלי הפסק חשיב צאין כאחת אעפ"י שאינו כאחו ממש. וה"נ משום עקירה לורך הנחה חשיב כמו שהחיוב מיחה שמתחייב צשעת ההנחה הוא צבת אחת עם החיוב ממון וכן משמע צהמאירי לא. שכתב שדינן אח ההנחה כאילו היא עם העקירה והקריעה ביחד. וכ"מ צשע"מ ד"ה שעקירה דמה שחושב לעשות צסוף דהיינו לנוח משעת עקירה אחתלה לה. וצזה יחי' ניחא נמי מה שעל הקריעת שיראין שצין העקירה וצין ההנחה נמי פוער דכיון דאחתלה לה מלאכה משעת עקירה תו הו"ל צבת אחת עם כל מה שמתחייב מהעקירה עד ההנחה וכן משמע מלשון רש"י צד"ה שעקירה שכתב שכיון

סימן לח

בענין עקירה צורך הנחה

והנ"מ בין הנך שני דינים הוא, דהיכא דהדין דקמלבר"מ הוא משום דהוי חד מעשה, הפטור הוא בהמעשה דעל מעשה זו אין יכולים לחייבו חיוב ממון, כיון דעל מעשה זו מתחייב מיתה, אבל אם הוי שני מעשים ורק דהפטור הוא משום דאין יכולים לחייבו שני חיובים כאחת, אין זה כי אם פטור על הגברא דלא חל עליו חיוב הב' כאחת.

ולפי"ן הרי פשוט דדין עקירה צורך הנחה ל"ש אלא בזרק חץ וקרע שיראין בהליכתו כיון דהחיוב מיתה דשבת והחיוב ממון בעד קריעת השיראין בא בעד מעשה הזריקה, וע"ז שפיר אמרינן דעקירה צורך הנחה, דאין אנו יכולים לחייבו בעד הזריקה על השיראין, כיון דאנו מחייבין אותו על מעשה זו מיתה, אבל אם יזרוק חץ וקרע בשבת מעשה שיראין הלא הא הוי שני מעשים נפרדים, וכל הדין דקמלבר"מ דשייך הכא הוא מהדין הב' דאין אנו יכולים לחייבו שני חיובים כאחת, אבל לא שייך לומר עקירה צורך הנחה דכיון דכל הדין דקמלבר"מ הוא משום דאין יכולים לחייבו שני חיובים כאחת, אבל הכא הא כל זמן שלא נגמרה ההנחה הא עדיין ליכא עליו שום חיוב מיתה, ועקירה צורך הנחה לא שייך, אלא שיש כאן מעשה המחייב מיתה, ולכך אם החיוב ממון הוא נמי על מעשה זו שייך שפיר לומר דין קמלבר"מ, כיון דעל מעשה זו יש חיוב מיתה, ושפיר מיושב קושית ההפלאה דאם הוא קרע השיראין לא שייך האי דינא דעקירה צורך הנחה.

ובזה יש לבאר נמי דברי המאירי דהא דבמכר מחייבין ליה על המכירה, דהלא אין זה בעד מעשה הזריקה, דהא אפילו אם יעשה מכירה בלא זריקה נמי יתחייב והחיוב הוא על זה שנתהווה המכירה, והחיוב מיתה הוא בעד מעשה הזריקה, וא"כ נמצא דהוה הכא שני מעשים, וכל הדין דקמלבר"מ הוא משום דהחיוב מיתה בעד הזריקה והחיוב ממון בעד המכירה הוה בבת אחת ולא שייך בזה דין דעקירה צורך הנחה, כדביארנו דלא שייך זה

[לא, א] בגמ', אמר רב אבין זרק חץ בשבת מתחלת ד' אמות וכו' וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה, ובתוס' ד"ה שעקירה צורך הנחה הקשו וז"ל: קשה דאמרינן במרובה (ע, ב) גבי גנב ומכר בשבת דפטור כגון דאמר ליה זרוק גניבותיך לחצרי ותקני לי חצרי גניבותיך מטי לאויר חצירו קנה ומתחייב בנפשו משום שבת לא הוי עד שתנוח ומאי פריך והא עקירה צורך הנחה כדאמר הכא וכו', עכ"ל. ועיי"ש שתירצו דהסוגיות פליגי אהדדי, אולם הרמב"ם (פ"ג מהלכות גניבה הלכה ב') פסק כר' שמעון דעקירה צורך הנחה עוד כתב שם (הלכה ה') וז"ל: גנב ומכר בשבת או שמכר לע"ז חייב לשלם תשלומי ד' וה' וכו' כיצד כגון שלא הקנה לו עד שתנוח בחצר הלוקח שנמצא כשהוציא מרשות לרשות איסור שבת ומכירה באין כאחת, עכ"ל. ולדידיה תשאר קושית התוס' והא עקירה צורך הנחה, ובש"מ הובא בשם המאירי דלא פליגי הנך סוגיות אלא דחלוק קנין מנזקין, אבל דבריו צריכים ביאור.

והנה בספר הפלאה הקשה דאמאי נקט ר' אבין בזרק חץ וקרע שיראין בהליכתו דפטור מטעם דעקירה צורך הנחה, ואמאי לא נקט דבעת זריקת החץ קרע הוא בעצמו השיראין דפטור מטעם דעקירה צורך הנחה היא.

והנראה בזה, דהנה בדין קם ליה בדרכה מיניה יש שני דינים, א) דעל המעשה שנתחייב בה מיתה מתחייב נמי ממון, דאמרינן בזה קמלבר"מ, דאין אנו יכולים לחייב שני חיובים על מעשה אחד, ובזה אין שום חילוק אם זה לאדם אחד או לשני בני אדם, דלעולם פוטרין אותו משום קמלבר"מ, משום דעל מעשה שמתחייב עליה מיתה אין אנו יכולים לחייבו ממון, וכן מבואר בתוס', ב) אפילו שהיו שני מעשים ובאחת מתחייב מיתה ועל השניה ממון, מ"מ אמרינן בזה קמלבר"מ כיון דשני החיובים צריכים לחול עליו כאחת, והיינו נמי דין קמלבר"מ, דאין יכולים לחול שני חיובים כאחת,

קם ליה בדבריה מיניה

קינ

שהוא פטור מטעמא דעקירה צורך הנחה ובלאו האי טעמא נמי תיפוק ליה שהוא בא מכח מעשה אחת דהיינו הזריקה וכהיא דהמדליק את הגדיש דאף על גב דליכא משום טעמא דעקירה צורך הנחה שהרי דליקת הגדיש לאו צורך שריפת העבד ואפילו הכי פטור. עוד הקשה השער המלך שהרי התוספות פרק אלו נערות ובפרק מרובה דף ע, ב, ד"ה לענין כתבו דלפירוש ר"ת שפירש דאי אפשר לניסוך בלא הגבהה דרבי ירמיה דאמר בהניזקין גבי מנסך משעת הגבהה קני מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך פליג אר' אבין דאית ליה עקירה צורך הנחה אתי שפיר דהא דפריך במרובה מכי מטי לאויר ביתו קנייה מחייב בנפשו לא הוי עד דמטא לארעא אליבא דר' ירמיה פריך, וקשה טובא נהי דר' ירמיה פליג אר' אבין ולית ליה הגבהה צורך ניסוך, היינו דוקא בההיא דמנסך מטעם דלא בא לו מכח מעשה אחת, דבמעשה שעשה לגנוב דהיינו הגבהה לא יבא לידי חיוב מיתה עד שינסך, מה שאין כן בההיא דזרוק גניבותך ותקני לי חצרי כיון דמכח מעשה אחת בא אפילו ר' ירמיה מודה דחשיב כבת אחת ופטור וכמתני' דפ' הכונס.

וּנְרָאָה לתרץ קושיית השער המלך דיש לומר דלא מקרי מעשה אחת רק בההיא דהמדליק את הגדיש וגשרף העבד דחיוב מיתה הוא משום רציחה מה שאין כן בעקירה צורך הנחה וכן ההיא דזרוק גניבותך לחצרי דחיוב מיתה הוא משום מלאכת שבת. וביאור הדבר הוא משום דברציחה מקרי מעשה רציחה מה שנרצח על ידו נפש מישראל אבל לא נאמר ברציחה לא שם מעשה ולא שיעור מעשה ושפיר יש לומר דכל פעולה שנעשית על ידו לגרום הרציחה ואפילו קודם שנהרג הנרצח זהו מעשה רציחה, וכן הוא בנוקין כל פעולה שחבירו החזק על ידה זהו מעשה המזיק, רק אם נעשית בכחו או בגופו באופן שאין זה גרמא, ולכן אמרינן שם דמשעה שהדליק את הגדיש אף על גב דשריפת העבד מחמת חציו ושריפת גדי מחמת ממונו שייך קם ליה בדבריה מיניה הואיל ועל ידי מעשה אחת בא הכל, מה שאין כן במלאכת שבת דאינו נקרא מחלל שבת עד שיעשה מלאכה כזו שיהא עליה שם מלאכה, וגם שיהא בה שיעור מלאכה, וכן אכילת חלב דמדמה הגמרא להא דר' אבין משום דאינו מתחייב משום אוכל חלב עד שיהא על פעולה זו שם אכילה וגם שיעור אכילה, בזה לא שייך לומר דמיד כשהתחיל לזרוק ברשות הרבים או התחיל להוציא מרשות היחיד דיהא זה מעשה חילול שבת, וכן בהגביה את החלב עדיין אין כאן מעשה עבירה של האכילה והתחלת חילול שבת או הגבהת החלב אינה מעשה עבירה עצמה רק פעולה בעלמא שאחר כך יולד ממנה מעשה של מלאכת שבת או אכילת חלב, ולכן לא שייכא שם לפטור בתשלומין מהלכה של קם ליה בדבריה מיניה במעשה אחת, דהא עדיין אין כאן מעשה המחייבת מיתה, ושפיר הוצרך ר' אבין לחדש ההלכה דעקירה צורך הנחה.

י

ועתה שחידש ר' אבין דזרק חץ וקרע שיראין בהליכתו פטור משום דעקירה צורך הנחה, עלינו להסתפק אם חידושו של ר' אבין הוא שהצורך משוי ליה כמעשה חילול שבת ואכילת חלב ומיפטר מתשלומין מהלכה דקם ליה בדבריה מיניה הנ"ל דאין מעשה אחת גורמת שני

זכדומה הרי יפטר על מעשה שורו ולא ישלם את הכופר ואיה החומר בשור, ועל זה תירץ דבשוגג יהא החומר דבאדם שהמית גם בשוגג פטור, ובשורו שהמית והאדם יתחייב באותה שעה בחייבי מיתות שוגגין לא יפטר מכופר של מעשה שורו, משום דלא נאמרה הלכה דתנא דבי חזקיה לפטור שוגג רק במעשה אחת וכנ"ל. ונכון מאד בס"ד.

ובדברינו יש מקום ליישב קושיית הקצות החושן בסי' ל"ח לריש לקיש דחייבי מלקות שוגגין פוטרינן מתשלומין אמאי גובה את הקרן בשטר שיש בו רבית. ולדברינו יש לומר דחיוב קרן הוא מטעם נהנה מממון חבירו, וחיוב מלקות הוא משום קציצת השטר והוי שני מעשים ושוגג אינו פטור בשני מעשים.

ד

ובחידושי הר"ן שבת דף צג, ב, בהא דהמוציא אוכלין בכלי, כתב שם בד"ה כגון ששגג על האוכלין והויד על הכלי ח"ל: פירוש וחייב אף על הכלי דקתני מיתה בכ"ד או כרת וכו' וליכא למיפטריה על האוכלין מדינא דקם ליה בדבריה מיניה דההוא דינא הוא בענין אחד כגון אם הדליק גדיש בשבת אבל הכא דהוי שני גופין כלי ואוכלין לא כנ"ל עכ"ל. ודברי הר"ן תמוהים מאד דהא מפורש דאמרינן קם ליה בדבריה מיניה אפילו בשני ענינים ושני מעשים וכמו ההיא דסימא את עינו והרגו בדבר אחר ובאמת קושיית הר"ן כבר הקשו התוספות בפסחים דף כט, א, ד"ה ר' נחוניא היא ותירצו דקם ליה בדבריה מיניה לא פטר מקרבן, ועיין בדבריהם כתובות דף ל, ב, דבכל כפרה לא מיפטר מדין קם ליה בדבריה מיניה, אולם הר"ן כנראה דסבירא ליה דגם למיפטר מקרבן שייך קם ליה בדבריה מיניה, אם כן מאי הועיל בתירוצו דהוי שני גופים הא גם בזה נמי אמרינן קם ליה בדבריה מיניה, ונלע"ד דסובר ר"ן דבקרבת שאינו בגדר חיוב תשלומין אלא דין כפרה שהוא חיוב מיוחד לא נאמרה בו ההלכה דקם ליה בדבריה מיניה של שני חיובים בבת אחת, דחיוב הקרבן שהוא לכפר על חטא אינו בגדר חיוב, אבל מכל מקום שייכא ביה ההלכה של קם ליה בדבריה מיניה הנאמר בהמעשה, וכמו שביארנו דאין מעשה אחת גורמת שני חיובים זהו שייכא גם בקרבן, דהרי גם חיובו של קרבן הוא בשביל המעשה, ולזה תירץ הר"ן דהכא הוי שני מעשים וממילא לא שייכא גם הקם ליה בדבריה מיניה הנאמרה במעשה, ולר"ן קם ליה בדבריה מיניה בקרבן אפילו בחייבי מיתות מוידין יש לו אותה הלכה של כל התשלומין בחייבי מיתות שוגגין, ותוספות בפסחים הנ"ל סברי דבקרבת וכפרה לא אמרינן לגמרי הלכה דקם ליה בדבריה מיניה ואפילו כשבאין החיוב מיתה והקרבת על ידי מעשה אחת משום דכפרה אינה בגדר עונש והלכה דקם ליה בדבריה מיניה הוא רק בשני עונשין.

ה

ובשער המלך פ"ג מגניבה הנ"ל אחר שהביא בשם מוהר"י אישקפה ותלמידי הרשב"א דבמעשה אחת אמרינן קם ליה בדבריה מיניה אפילו כשהחיובים באים זה אחר זה הקשה עליהם דאם כן אמאי הוצרך ר' אבין לומר דהזרוק חץ בשבת וקרע שיראין בהליכתו

עיקר חידושי דעקירה צורך הנחה הוא בהליכתו שאין בו גם חלק מחיוב מיתה ואפילו הכי פוטר. וכוונתו מסתמא דעל כל פנים מקרי מעשה אחת. וז"ל הרע"א שם ואולי באמת אם קרע השיראים בשעת העקירה בלא סברא דאי אפשר להנחה וכו' גם כן פטור משום דאלו תחייבו ממון אי אפשר דיגרורם רגע זו חיוב מיתה וכאלו עקר אחר וכו'. ולכאורה עדיין יקשה מהא דפרסינן גבי גונב כיס בשבת נימא עקירה צורך הנחה אבל בלא"ה היה ניחא וכו' אמנם יש לומר דאין החיוב ממון רק על שעת עקירה דגם אח"כ כל זמן שהוא מוגבה בידו או בחצרו קונה עתה ונעשה עליו חיוב גנב ואף דחוינן דבהוקר אחר הגזילה ונאבד דמשלם כשעת הגניבה יש לומר כיון דבשעת גניבה קנה לכל חיובים ומיד קם ברשותו ולא נתוסף חיוב אחר כך אבל הכא כיון דמכח קם ליה בדרבה מיניה לא חל עליו חיוב דגניבה בזה אחר כך כשהוא בידו חלה או קנין דחיוב גניבה עכ"ל הגרע"א ז"ל. ורע"א אויל בזה לשיטתו שכתב בחי' לכתובות דף לד, ב. גבי גנב וטבח בשבת דטבח בחול חייב אפילו כשגנב בשבת דנעשה גנב על ידי הטביחה. וכן כתב הריטב"א שם.

אולם קשה לי על הרע"א דדוקא טבח בחול חייב משום דהטביחה היא מעשה גניבה אבל בנידון הרע"א מה שמונח אח"כ בחצירו אין זה מעשה גניבה, וראיה ברורה מדנקט סתמא גנב וטבח בשבת פטור משמע אפי' מונחת אח"כ הגניבה בידו או בחצירו וכנידון הרע"א אפי"ה פטור משום דגנב אינו מתחייב בקנין לחוד בלא מעשה גניבה, וכמו שכתב רש"י ב"מ דף י, ב. דבעי נעל בפניה, ועיי' קצה"ח סי' שמה, ועיי' בשיעור דמגביה מציאה לחבור ביארנו שיטות הראשונים בזה אי גנב בעי מעשה גניבה מלבד הקנין.

ובעיקר חידושו של הרע"א דבהויק בשעת עקירה פטור גם בלא ההלכה דעקירה צורך הנחה, קשה לי מהא דפריך גמרא שם אבל זורק מאי פטור נפלוג וניתני בדידה ע"כ. משמע דפריך לר' אבין, ולסברת הרע"א גם בלא ר' אבין יקשה דהא הכא חיובו של גניבה הוא משום ההגבהה ואתה הגבהה הרי היא העקירה לחיוב שבת וכשהויק בשעת העקירה פטור גם בלא דר' אבין. גם לישנא דר' אבין עקירה צורך הנחה משמע שבא לחוד גם בעקירה לא רק בהליכתו, גם מלשון תוספות הנ"ל דעקירה גורמת לחיוב ועד שעת הנחה מושך החיוב עכ"ל, משמע דחד דינא הוא העקירה וההליכה בינתיים. ועיקר חידושו של ר' אבין דאמרינן קם ליה בדרבה מיניה אף על פי שלא נגמר עדיין החיוב מיתה וגם בעקירה לא מיפטר בלא דר' אבין. ועיי' בשיטה מקובצת שם ד"ה אי נמי התם אי בעי לאהדורי, וז"ל: לקוצר דבעינן שיעור ואין ספק כי כל ממון שמתחייב משעה שמתחיל לקצור עד שעמר (אולי צ"ל שגמר) שיעורו הוא גידון כמתחייב בנפשו עכ"ל. מבואר דגם בהליכתו הוא גוף עבירה כמו קוצר.

ח

ועיקר יסודו של הרע"א במלאכת ד' אמות ברשות הרבים שכתב דהעקירה היא גוף המלאכה והעברת הד' אמות אינו אלא משום דאי אפשר בלא העברה, נראה דלאו כולי עלמא מודו בזה, דז"ל התוס' עירובין דף לג, א. ד"ה והא: ונראה דלאו מושיט הוא אלא מעביר את העירוב רחוק

חיובים וכמו חייבי מיתות שוגגין, אבל הלכה דשני חיובים בבת אחת לא שייכא בעקירה צורך הנחה, דהא עדיין אין כאן חיוב מיתה קודם גמר המלאכה או האכילה, או דילמא גם לפי האמת אין זה נקרא מעשה אחת, וחידושו של ר' אבין הוא דהתחלת המלאכה או האכילה הוי התחלה לחיוב מיתה והתחלת חיוב מיתה פוטר מתשלומין כמו גמר חיוב ופטורו הוא מהלכה דקם ליה בדרבה מיניה הנאמר בחיובים, דאין חלין על האדם בבת אחת חיוב מיתה וחיוב ממון. ונפקא מינה גדולה להלכה, דאם פטורו משום מעשה אחת או אם יקרע השיראים על ידי מעשה אחרת לא יפטר, ומדויק לפי זה לישנא דר' אבין וקרע שיראין בהליכתו, אבל אם פטורו משום שני חיובים בבת אחת צריך לומר דלאו דוקא בהליכתו, וגם אם יקרע השיראים במעשה אחרת יפטר, גם לפי מה שביארנו שיטת המהרש"ל דלא מהני תפיסה אלא בקם ליה בדרבה מיניה שפטורו משום מעשה אחת, לא במקום שפטורו משום שני חיובים בבת אחת ולפי זה נפקא מינה אם מהני תפיסה היכא דפטור מתשלומין משום עקירה צורך הנחה. ועיי' תוספות שם וכתובות דף לא, א. ד"ה הכא נמי וז"ל: נמצא עקירה גורמת החיוב ועד שעת הנחה מושך החיוב עכ"ל. משמע דפטורו משום התחלת החיוב וכן מוכח מלשון התוספות ישנים שם שם ש"י וז"ל: וכן רוצה לומר הספר התם מתחיל האיסור משעת עקירה הכא אין האיסור מתחיל אלא משעת אכילה דאי בעי גחין ואכיל ליה בלא הגבהה אבל באם לא היה אפשר בלא הגבהה היה מתחיל נמי האיסור משעת הגבהה עכ"ל. מוכח דפטורו משום התחלת האיסור, ועדיין צ"ע.

ונראה דבספק זה פליגי קדמאי דהנה התוספות שם בכתובות וכן בפ' מרובה הקשו אר' אבין מהא דאמרינן במרובה גבי גנב ומכר בשבת דפטור כגון דאמר ליה זורק גניבותיך לחצרי ותיקני לי חצרי גניבותיך ופריך מכי טעי לאויר חצירו קנה ומתחייב בנפשו משום שבת לא הוי עד שתנחש ומאי פריך והא עקירה צורך הנחה, ותירצו דפריך אליבא דר' ירמיה דפליגי אדר' אבין, אולם בשיטה מקובצת שם כתב שם לתרץ וז"ל בד"ה וז"ל הרב המאירי ז"ל שם אין אומרים עקירה צורך הנחה אלא לנויקין כהניא דר' אידי דקרע שיראין אבל לענין מכירה לא עד כאן עכ"ל. ונראה דכוונת המאירי בזה דאיהו סובר דעקירה צורך הנחה פטורו משום מעשה אחת ולא שייכא סברא זו רק בנויקין דבעי מעשה מזיק לחיבו, ולכן אמרינן כיון דמעשה זו מחייבתו מיתה אי אפשר שתחייבו גם ממון וכנ"ל, מה שאין כן במכירתו דאין חיובו עבוד המעשה דהא כשהלוקח קונה הגניבה בחצירו אין שום מעשה מכר מצד הגנב המוכר ואפילו הכי מתחייב בד' וה', ועל כרחך דחייב גם בלא מעשה, וממילא לא שייך לפוטרו מהלכה דקם ליה בדרבה מיניה בהמעשה, דכאן הוי כשני מעשים דבשביל המעשה אין לנו רק חיוב אחד, היינו חיוב מיתה, וחיוב ד' וה' הוא בלא המעשה, והתוספות דלא ניחא להו בתירוצו של המאירי הוא משום דסברי דעקירה צורך הנחה פטורו משום התחלת חיוב מיתה דפוטר כמו גמר החיוב וממילא דפוטר נמי אפילו בשני מעשים בבת אחת ואין לחלק בין נויקין למכירה.

ז

ובשו"ת רע"א סי' קס"ד מבואר דהתחלת חיוב מיתה פוטר מתשלומין גם בלא חידושי דר' אבין וכל

לגבי העדים יהי' מיתה וממון לאחד וכיון דאינהו פטורין
איהו נמי פטור מקנס^ה ודוק:

דף לא ע"א בא"ד ועוד אור"ת דע"כ לכ"ע וכו' והתם
הוי מיתה לאשה ותשלומין לבעל
וכו'. לולי דבריהם ז"ל נלענ"ד ליישב קושיא זו לפמ"ש
בסמוך דהא דס"ל לרבא ממון לזה ונפשות לזה חייב אע"ג
דלגבי ממון הוי לי' עדות שאי אתה יכול להזימה דהעדים
נפטרו מממון משום דבממון לא בעינן עדות שאתה יכול
להזימה והיינו משום דלא בעינן דרישה וחקירה בממון.
אמנם לרבא דס"ל בריש סנהדרין דמדאורייתא אף בממון
בעינן דרישה וחקירה ממשפט אחד יהי' לכם ממילא
דמדאורייתא בעינן עדות שאתה יכול להזימה דהא בהא
תליא כמבואר בש"ך סוף סי' ל"ג ע"ש. א"כ אין הוכחה מן
התורה דפטרה מדמי ולדות במקום מיתה דמן התורה בודאי
פטור משום דהוי' לי' לגבי ממון עדות שאי אתה יכול להזימה
וממילא נכון הא דקאמר בסנהדרין דף ע"ד דחייב כשאין
אסון באשה אע"ג דהוי' לי' רודף דבמצות שבמיתה הכתוב
מדבר משום דהוי' לי' ממון לזה וכו' כמ"ש תוספות בסמוך
משום דלענין רודף דניתן להצילו בנפשו לא שייך עדות
שיכול להזימה שפיר חייב בממון לזה ונפשות לזה ולפ"ז
נלענ"ד דאין צריך לומר כמ"ש לעיל דרבא נפקא דמיתה
לזה ותשלומין לזה חייב מהא דאם אין אסון באשה חייב
בדמי ולדות אע"ג דהוי' רודף דהא איכא למידחי כדאמרינן
בסנהדרין דף ע"ד דקרא מיירי בשיכול להצילו באחד מאבריו.
אלא נראה דיש לומר דמהכא נפקא לי' לרבא דממון לזה
ונפשות לזה חייב כמ"ש לקמן בס"ד בדף ל"ה דאי אמרינן
דין אסון כפשטי' דקרא דסיפא ואם אסון יהי' ונתת נפש
תחת נפש דהיינו דין אסון א"כ למאי דקי"ל דחייבי מיתות
שוגגין פטורין קשה הא דאם אין דין אסון אע"ג דהוי' אסון
באשה חייב בדמי ולדות ע"כ משום דממון לזה ונפשות לזה
חייב. אלא דביש דין אסון פטור משום דהוי' לי' לגבי עדים
ממון ונפשות לא' משא"כ בשוגגין דהעדים אין עליהם שום
מית' דלא רצו לחייבו מיתה כלל ויתחייבו ממון אם יוזמו
ולכך גם הוא צריך לשלם^ל. א"כ נשמע להדי' לרבא דממון
לזה ונפשות לזה חייב. ולפ"ז מתורץ היטב קושית מהרש"ל
ושיטה מקובצת בשם הרשב"א דמאי משני רב אשי אליבא
דרבא בור שאכל תרומה וכו' הא רבא ס"ל ממון לזה ונפשות
לזה חייב ולפמ"ש דהוכחת רבא הוא משום דס"ל חייבי
מיתות שוגגין פטורין. אבל ר"נ בה"ק דס"ל חייבי מיתות
שוגגין חייבין כדמוכח לרבא עצמו מהעלם יעלימו דדוקא
מטעם כרת פטור ולא מטעם מיתה כמ"ש לעיל א"כ אין

הוכח' לחייב בממון לזה ונפשות לזה שפיר קאמר רב אשי
דנ"מ בקרע שיראין דמודה רבא אליבא דר"נ בה"ק דממון
לזה ונפשות לזה פטור. ודוק היטב:

בגמרא וקרע שיראין בהליכתו. לכאורה משמע מהאי
לישנ' דנקט זרק חץ שהחץ קרע בהליכתו שיראין
ולא קאמר זרק חפץ ובשעת הליכת החפץ קרע האדם שיראין
משמע לכאורה כשיטת ר"י לפירש"י שכתבו התוס' בד"ה
רב אשי וכו' דבעינן דוקא שחיוב מיתה ותשלומין באין על
מעשה אחת^ל אבל בשני מעשי' ה"ל מיתה לשמים ותשלומין
לחבירו וס"ל לר' אבין מית' לזה ותשלומין לזה חיי' לכך
נקט כה"ג שהחץ קרע שיראין דהוי' מעשה אחת. מיהו
ללישנא דאי בעי לאהדורי וכו' יש לומר כמ"ש לקמן בס"ד
דטעמ' משום דאין החיוב מיתה והתשלומין אלא על הזריקה
מידו דהא אח"כ אונס הוא דלא מצי למיהדר אלא בשעת
הזריקה הוא המעש' שנתחייב עלי' מיתה וכן התשלומין
ביחד א"כ צ"ל בכה"ג שהחץ קרע דאם הוא קרע בשעת
הליכה נהי דלא מצי למיהדר החץ מכל מקום החיוב של
הקריעה אינו בשעת מעשה החיוב מיתה. מיהו ללישנא דאי
אפשר להנחה וכו' דמשמע דפטור מממון כל המשך הגורם
החיוב א"כ ה"ל למימר שבשעת הליכת חץ קרע הוא שיראין
כנ"ל ע"כ צ"ל כשיטת ר"י. וכן משמע מהא דקאמר איכא
בינייהו מעביד סכין וכו' משמע דוקא שהסכין קרע שיראין
ולא שקרע בידו בשעת העברת חפץ דבעינן מעשה אחד
כנ"ל. וק"ל:

תוספות ד"ה שעקירה וכו' ולא הוי מפליג וכו'.
ולפמ"ש דללישנא דאי בעי לאהדורי וכו' אין
הפטור כל זמן משך החיוב אלא משום דהחיוב בשעת עקירה
לשניהם דהוא מעשה המחייב אותו מיתה ותשלומין דאח"כ
אנוס הוא א"כ לפ"ז לא קשה כלל קושיות התוס' דשפיר
פריך דהתם אין עיקר החיוב של ד' וה' אלא בשעת הקנין
ולא בשעה שזרק דאם רצה לחזור במכירתו קודם שיגיע
לאויר חצירו יכול לחזור וגם לא בעינן שיעשה מעשה
במכירה דאפילו אם הלוקח משך או הגביה לקנות מרצון
המוכר נמי חייב. א"כ שפיר מקשה כיון שבא לאויר חצירו
אז בא חיוב המכירה ומה ענין לעקירה. אלא ללישנא דאי
אפשר להנחה דס"ל דכל המשך החיוב פטור מממון שפיר
הוי מצי למימר הכי אלא דמקשי לר' ירמ' דלית לי' הך
סברא והוא הדין דהוי מצי למימר דס"ל להש"ס כהך לישנא
דבעי לאהדורי. ודוק:

מיהו הא קשיא לי טובא דכפ' המצניע דף צ"א מקשה
הש"ס על ר' יוחנן דס"ל אגד כלי שמי' אגד מברייתא

הגהות ברוך טעם: נו) נב יש לדקדק א"כ להוי עדות שבטלה מקצתה. ומצאתי בחדושי הר"ן בסנהדרין דף ט' דמוכח מזה דלגבי העדים מחשיב הזמה
במה שחייבים מיתה אף דרצו לחייב מיתה וממון. ויעוין בתוס' ריש מכות, ובחדושי הריטב"א שם מבואר שמיתה עומדת במקום שניהם וכולה הזמה היא.
הגהות ברוך טעם: נו) נב ד"א אף לפי סברתו לחייב בהודה מעצמו על דמי ולדות או כשיש עדים מיוחדים על הולדות.
הגהות ברוך טעם: נו) נב י"ל דכה"ג דבעת שקורע השיראין אינו עושה בידים החליל שבת דהי' כבר זרק וממילא נגמר החיוב עליו מצד חילול, והרי
זה דומה למדריש פת בתנור שחיבו מחלי חלי עד גמר שיעור אפי', ואין מן הסברא לומר שיופטר מחיוב תשלומי הזיקות שיעשה באותו זמן שלאחר הרבקה
עד האפיה.

סוגיית הדף

קפד

תרומת

סימן שצב

הכרי

שעתא צחיצורין וכעגלה מושכת צקרן דמשלם נ"ש וזה צרור. ולכן נראה לפענ"ד דהרא"ש לא פליג על סברת התוס' צורק חן דצתר הסוף אזלי, מדע שהרי הנימוק"י הביא כן (צממ"ו) [צשמון] כמ"ש למעלה, אך כוונת הרא"ש לאשמועי' דאפי' אם החיזה עם הכלי ענמה שדחפתה צר"ה וגלגלה לרה"י ונשברה שמה אף ע"ג דאזלי צתר מעיקרא אפ"ה כיון שההיזק הי' צרה"י וציער צדה אחר קרינן צי' והוא צאמת חידוש דין, צאופן שגם הרא"ש ס"ל דצחץ אזלי צתר הסוף¹⁵.

עוד קשיא לי טובא על הנימוק"י צמה שהוכיח דצורק חן חיובא על שעת הזריקה וצאותה שעה נעשה הכל ולא חצבי' מעשה דמכאן ולהצא דאותה שעה הוא אנוס, א"כ הצורק חן צצנת מתחילת צרבע עד סוף צרבע ע"כ ה"נ צאותה שעה חייב מיתה דאח"כ אנוס הוא ולענין קטלא פשיטא יותר דאנוס פטור כדאמרי' צהמניח [צ"ק כח, צ] וכ"ח הני מילי לענין קטלא כו', וא"כ למה אמר ר' אצין צאלו נערום [כחצבות לא, א] הצורק חן מתחילת ד' לצוף ד' וקרע שיראין צהילכתו פטור מ"ט עקירה צורך הנחה הוא, תיפוק לי' דצתחלת הצריקה צאו מיתה וגם תשלומין כח"כ¹⁶. ותו אץ יפרנס מה דאמרי' צמרובה דף ע' ע"צ גצי צרוק לי גנצותך צתוך חצרי ותיקנו לי גנצותך כמאן כר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי' דאי כרצנן כיון דמטי לאויר חצירו קנה מתחייב כו', ולדעת הנימוק"י מצי אחי' אפי' כרצנן דחיובא דצצנת עכ"פ מעיקרא אחי' דאח"כ אנוס הוא ונמצא חיוב מיתה ותשלומין צאין כח"כ, אע"כ ליחא להאי טעמא כלל ולעולם לא מחייב לא מיתה ולא ממון אלא צתר צסוף ואף דאז אנוס הוא צהכי חייבי' רחמנא ודוק.

ולפי מה שציארנו דעמינו הקצרה שלא כדברי הנימוק"י צריכין אנו לפרש דברי הירושלמי שהצאחי לעיל שהוא לכאורה נגד דצרינו, ונראה לענ"ד עפ"י מה שהקשה הרשב"א ז"ל צסוגין דף כ"צ [ע"צ] עבד כפות וגדי סמך לו אמאי פטור הא צבר נתחייב על הגדיש קודם שנתחייב צנפשו על העבד¹⁷ וכדאמרי' צגונצ כיסו של חצירו צצנת שכצר נתחייב צגניצה קודם שיצוא לידי איסור צצנת וכדאמרי' נמי צגונצ חלצו של חצירו ואכלו לדברי ר' נתוניא צן הקנה, ואפי' לרש"ל דמוקי לה צשהיית צגופו של עבד, אחתי תקשי אמאי פטור על הגדיש אטו מי שנתחייב צנפשו ואח"כ קרע שיראין של חצירו מי לא נתחייב והכא נמי מאי שנה דלכ"ע צכה"ג מחייב דלח פליגי צשילהי פ"ק דערכין [ו, צ] אלא ציוצא ליהרג, והכא שריפת העבד לאו צורך שריפת הגדיש הוא ואי צעי נמי מסיק אש מעל גופו של עבד למאן דאמר צפי' אילו נערום כהאי טעמא גצי הגונצ כיס צצנת והאוכל חלצו של חצירו וא"כ לחייב על הגדיש, ואפשר דלרי"ו דצובר אשו משום חציו כל שהיית אפי' צגדיש ועבד כפות סמוך לו שאי אפשר לצרום הו"ל משעת הצמת האש צגדיש רודף ונעשה על הגדיש כרודף שצצר כלים צין של נרדף צין של כל אדם פטור משום דמשעת רדיפתו מתחייב צנפשו ואף זה כן, אלא דאחתי קשה לר"ל דהו"ל צשעת הצמת האש צגופו של עבד מתחייב צנפשו ואחר שמת העבד נשרף הגדיש ואמאי פטור על הגדיש¹⁸, ויש לומר דנשרף הגדיש קודם שמת העבד ועדיין צריך תלמוד עכ"ד ז"ל. ולענ"ד נראה דלרי"ו לא קשה קושי' הרשב"א, דמדוע לא נימא דשריפת הגדיש צורך שריפת העבד הוא כמו דאמרי' גצי גונצ כיס צצנת דהצנה צורך הוצאה הוא¹⁹, דאע"ג דאפשר לו להוציאה ע"י גרירה צלתי הצנה כן לי

15 וכ"כ היש"ש פ"ב דב"ק סי' ד' בד' הרא"ש דבדרסה על הכלי ברה"ר והזיקה ברה"י חייב, ועמ"ש ע"ז הט"ז בסי' ש"צ. ובנחל"ד כ' א' בבעי' דמתגלגל בד"ה אלא, דבכה"ג גם לרא"ש פטור דחשיב שנעשה ברה"ר. ועי' מלא הרועים י"ז ב' י"ט א', ועי' בכ"ד רבינו בזה, במ"ש הדרכי דוד י"ז ב', וע"ע אוצר מ"ה ב"ק י"ז ב' ציון 143. ובמילואים סי' ח.
16 ועי' מש"כ ע"ז באחיעזר ח"א י"ט ו', אבי עזרי חמישאה פ"ג מגבה ה"ב, וע"ע זכרון יהונתן חו"מ ב' י"ט.
17 ולדעת הנמוקי יוסף — עי' אוצר מ"ה ב"ק כ"ב ב' ציון 19.
18 ועי' חיי הגרש"ש ב"ק סי' כ"א ג', כתובות סי' ל"ג, אמרי

משה סי' ל'. דברי יחזקאל סי' כ"ו ג'. אבי עזרי קמא פ"א מרוצח ה"ו.

19 וראה מה שחמה ע"ד רבינו דמחשיב ליה כעקירה צו"ה — באמרי משה סי' ל' כ"ו, ועי' חיי ר' ראובן ב"ק סי' י"ב סוף אות א', — ועי' שער המלך פ"ג מגניבה סוף ה"ב, שהביא כן מתלמידי הרשב"א שזהו כטעמיה דר' אבין בכתובות, אלא שהשעה"מ נקט שם דזהו כתוס' כ"ב ב' דהכל מעשה אחד, והביא כן ממהר"י אישקאפה, והקשה ע"ז למה ר' אבין לא אמר משום זה, ועי' אחיעזר ח"א י"ט ז', אמרי משה סי' ל' אות א. ב. ז. דברי יחזקאל סוסי' כ"ו.

התשלומין כאחד, וצ"ל לפ"ז דהירוש' אזיל לפי ההור"א דבבלי בב"ק שם דריו"ח ס"ל אשו משום חציו ולא משום ממונו ולהכי א"ש לריו"ח דמועיל פטור דקלבד"מ וחשוב באים כאחד ולהכי גם בהדליק את הגדיש בשבת דשם שייך סברא זו דהוי באים כאחד ולא יצטרך לסברת הירושלמי בכתובות דעל כל שכולת ושכולת חייב מיתה והירושלמי בכתובות קאי לפי המסקנא דבבלי דריו"ח ס"ל משום ממונו ג"כ ולהכי איצטרך לטעמא דעל כל שכולת ושכולת חייב מיתה.

ולפי המסקנא דבבלי שם דריו"ח ס"ל אשו משום ממונו ג"כ נצטרך לומר גם לריו"ח לכשהצית בגופו של עבד ונשרף הגדיש והעבד כאחד כדמשני לר"ל ובהדליק את הגדיש בשבת דפטור משום דעל כל שכולת ושכולת חייב מיתה כמבואר בירושלמי ולהכי אף דלריו"ח ס"ל משום ממונו ג"כ פטור אבל לר"ל מקשה הירוש' בב"ק שפיר מהא דהדליק את הגדיש בשבת דפטור דלדידי' ל"ש לומר כמו שחלה עליו התשלומין כאחד כמו לריו"ח, וגם טעם הירושלמי בכתובות דעל כל שכולת ושכולת חייב מיתה ל"ש אליבא דר"ל דס"ל אשו משום ממונו ואי"ח גם משום שבת רק על שכולת הראשון ולהכי מוכיח הירושלמי מזה כריו"ח דאשו משום חציו [ולש"י הבבלי י"ל דהא דלר"ל פטור בהדליק את הגדיש בשבת דדמי לזורק חץ וקרקע שיראין בהליכתו וא"א לאהדורי דפטור משום דחשיב כל המעשה מעשה אחת ולהכי במדליק את הגדיש בשבת מיירי באופן דא"א לאהדורי והוי מעשה אחת ופטור מצד קלבד"מ וכן בעבד כפות דפטור דא"א לאהדורי וא"א להציל את הגדי והעבד פטור על הגדי והגדיש דהוי כמעשה אחת].

והנה בירושלמי בב"ק שם בעבד כפות וגדי סמוך דפטור לא נזכר כלל דצ"ל דמיירי בהצית בגופו של עבד ואמר על שכולת הראשונה נתחייב מיתה, ולכאורה תמוה כמו דמקשה בבבלי אילו קטיל תורי' עבדא מי קא מיחייב ואיזה חיוב מיתה יש על שכולת הראשונה והר"ל לפרושי להדיא דעל מה שהצית בגופו של עבד חייב מיתה, וע"כ נראה בשי' הירוש' דבין לריו"ח ובין לר"ל חייב מיתה מצד רודף בשעה שהדליק את הגדיש וס"ל דרק בשעת הדלקה חשיב רודף שניתן להצילו בנפשו אבל אחרי כן לא מיבעי אם א"א לאהדורי ולהציל נסתלק דין רודף אולם גם באפשר לאהדורי כיון שאינו עושה מעשה בפועל ועל שב וא"ת שלו אין עליו דין רודף ולריו"ח דס"ל דאשו משום חציו חשיב באים כאחד משא"כ לר"ל דס"ל אשו משום ממונו מקשה הא אינם באים כאחד ולפ"ז יהי' סייעתא מד' הירוש' דגם בגרמא יש דין רודף ופטור משום קלבד"מ, ומד' הרשב"א אין סתירה דלר"ל דחייב משום ממונו אע"ג דהוי רודף מ"מ חייב משום ממונו אח"כ ורק לכשהצית בגופו של עבד ונשרף הגדיש עמו פטור משום קלבד"מ.

ו בל זה כתבתי לפי שי' הרשב"א אבל בדהתוס' בב"ק כ"ב הא מבואר ולהכי פטור אפילו בכלו לו חציו ואשו משום ממונו וכמ"כ לר"ל דחייב מיתה על העבד משום גופו ועל הגדיש משום ממונו לפי שבא הכל ממעשה

אחד, וכן הביא השעה"מ בפ"ג מהל' גניבה לתרץ כן בשם מוהר"י אשקאפה דלא דמי לגונב כיס בשבת שנתחייב בגניבה על מעשה ההגבהה ועל חיוב שבת כפי מעשה הוצאה משא"כ בדבר שבא מכח מעשה אחד, והשעה"מ מייחס ג"כ סברא זו לתלמידי הרשב"א שהביא בשם שיטה כ"י לחדושי בב"ק שכתבו בשלמא למ"ד אשו משום חציו משו"ה בעבד כפות לו פטור דקלבד"מ פי' ואפילו נשרף הגדיש קודם שהגיע לגופו של עבד דהו"ל כזורק חץ וקרקע שיראין בהליכתו קודם שהמית שהוא פטור כו' ואוקמי ר"ל כגון שהצית בגופו של עבד משום דקלבד"מ פי' ואפילו נשרף העבד מקמי הגדיש פטור הא למה זה דומה לזרק חץ והלך וקרקע שיראין של חברו אחר שהמית שהוא פטור עכ"ל, אולם השעה"מ תמה על זה דא"כ אמאי הוצרך ר' אבין בכתובות לומר כהזורק חץ בשבת וקרקע שיראין בהליכתו דפטור משום עקירה צורך הנחה ומשום דלא מצי לאהדורי תיפ"ל כיון שבא מכח מעשה אחת הוריקה ואעפ"י שאין עקירה צורך הנחה ואפשר לאהדורי כמו במדליק את הגדיש תפטור, וכן הקשה מההיא דמרוכה דף ע' בהא דמקשה דמכי מטא לאורי ביתו קני' מתחייב בנפשו לא הוי עד דמטא לארעא והא כיון דבא מחמת מעשה אחד הכל מודים דפטור, וכן הקשה מהירושלמי בהמצית גדישו של חברו בשבת דעל שכולת הראשון חייב מיתה מכאן ואילך בתשלומין ומשני דעל כל שכולת ושכולת חייב מיתה וכן בחסימה ולפי דבריהם למ"ל להירושלמי לומר על כל שכולת ושכולת חייב מיתה, תיפ"ל דהא בא מכח מעשה אחד יעו"ש ולדבריהם אי אפשר לתרץ כמשכ"ל בשי' הרשב"א משום דאשו משום ממונו חייב אח"כ דהא בדבריהם מפורש דאפילו למ"ד אשו משום ממונו נפטר מצד קלבד"מ ומבואר בד' התוס' ותלמידי הרשב"א דקלבד"מ מסלק המעשה לגמרי והתוס' לשיטתם בגיטין נ"ג דדמי לנתנך ע"י אחר ולהכי אינו חייב משום ממונו ג"כ.

ובן תמה בס' תרומת הכרי סי' שצ"ב על הנמוקי' שכתב ראשו משום חציו הוא כזורק את החץ שכשעה שיצא מתחת ידו אז באותה שעה נעשה הכל מהא דכתובות ל"א דלמ"ל להטעם דעקירה צורך הנחה תיפ"ל דעבור חיוב שבת וממון בא על תחלת הוריקה וכמ"כ מהא דב"ק ע' ומהירוש' דכתובות בהמצית את הגדיש ומסיק אע"כ דליאת להאי טעמא כלל ולעולם לא מחויב לא מיתה ולא ממון אלא בתר בסוף ואף דאנוס הוא בהכי חייבי רחמנא יעו"ש. **והנה** תמיהות התרומת הכרי על דברי הנמוקי' י"ל בפשיטות דאע"פ דס"ל דאשו משום חציו וכמו שנעשה הכל מעיקרא ובתר מעיקרא אזלינן והיינו לכשנעשה בפועל בסוף חייב עליו מעיקרא [ואין סתירה מד' הנמוקי' לדהתוס' בב"ק י"ז שכתבו דאם זרק חץ ובא אחר ושברו דפשיטא דחייב ול"ש כאן מנא סבירא תבר דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכח בצרורות חצי נזק דדוקא בדהתוס' דבא אחר ושברו שלא נעשה בפועל לבסוף לא אזלינן בתר מעיקרא אבל לכשנעשה לבסוף אזלינן בתר מעיקרא והקצוה"ח בס"י ש"צ חושב דפליגי הנמוקי' והתוס' ולפמש"כ לא פליגי, ומושב ג"כ מה שתמה הקצוה"ח מד'

סוגיית הדף

שו"ת

סימן יט

אחיזת

קטו

דיש חיוב מיתה בפועל בעת התחלת המעשה נפטר משום קלבד"מ אח"כ ולהכי בהדליק את הגדיש ועבד כפות לו דהוי רודף כמש"כ הרשב"א ונתחייב מיד משום קלבד"מ נפטר גם משום ממונו אח"כ לכשכלו לו חציו, וכן מש"כ תלמידי הרשב"א בורק חץ וקרע שיראין בהליכתו והמית האדם דהו"ל רודף בעת זריקתו וניתן להצילו בנפשו בין שקרע השיראין קודם שהמית או אחרי שהמית נפטר משום קלבד"מ משא"כ בורק חץ מתחלת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו ולא נתחייב מיד משום שבת והחייב ממון בא קודם חיוב מיתה לולא הטעם דעקירה צורך הנחה לא נפטר וכן בהא דמרוכה דף ע' דמקשה מ"מ מטי לאויר חצירו קנה לענין שבת לא מחייב עד דמטי לארעא ולא נתחייב מיד משום שבת ואינם באים כאחד [ובל"ז נראה לחלק דהתם לא בעינן לקנין המכירה מעשה הזריקה ורק קנין אור החצר של הלוקח גורם להמכירה וא"צ פעולת המוכר וזריקתו לזה ע"י כעין זה באס"ז כתובות ובהפלאה] אולם מד' הירוש' בהמצית גדישו של חבירו בשבת דמקשה דעל שבולת ראשון חייב מיתה מכאן ואילך בתשלומין עדיין יקשה לדבריהם דהתם נתחייב מיד משום שבת ונפטר משעת הצתה משום קלבד"מ ומהכ"ת יתחייב אח"כ בתשלומין לשי' התוס' ותלמידי הרשב"א ולמ"ל להירושלמי לומר מטעם דכל שבולת ושבולת חייב מיתה והא איכא ג"כ נפ"מ לדינא דאם הדליק את הגדיש בשבת ודלק אח"כ בחול דל"ש בזה על כל שבולת ושבולת חייב מיתה יתחייב מצד הגדיש ואלו מצד שנעשה במעשה אחת נפטר.

וסבור הייתי לומר בדעתם למש"כ התוס' בגיטין נ"ג דרב דס"ל דמנסך ממש משום דמעשה הגבהה נתחייב על מה שנעשה אח"כ ושמואל ס"ל כיון דעל שעת הגבהה אומר לו הרי שלך לפניך וכיון דקלבד"מ הוי כאלו נסכו אחר, ועכצ"ל דרב לא ס"ל דהוי כאלו נסכו אחר ואע"פ דגם לרב אינו חייב על הניסוך מצד קלבד"מ, והוי כשוגג או אנוס דפטור מ"מ חשוב שנעשה המעשה על ידו ואינו יכול לומר הש"ל ולפיכך לדידי' גם באשו לר"ל ולפי המסקנא גם לריו"ח דחייב משום ממונו אע"פ דעל הדלקתו אינו חייב משום קלבד"מ מ"מ חייב אח"כ על אשו דהוי בעלים שלו, ולהכי לדידי' איצטריך לטעמא דחייב על כל שבולת ושבולת ולרב בעכצ"ל בהא דהדליק את הגדיש ועבד סמוך לפי המסקנא דלכו"ע איכא משום ממונו דלהכי פטור דמיירי שנשרף הגדיש והעבד כאחד או ד"ל דאחר הדלקה לא ה' איפשר לאהדורי וס"ל דהוי מעשה אחד בכה"ג פטור.

אלא דבאמת דהתוס' בגיטין נ"ג בסברת רב צ"ע [והתורת גיטין כתב משום דרב לטעמו דס"ל בדמים קנינהו וקנה בהנסוך לפיכך א"י לומר הש"ל ודבריו תמוהים דדוקא היכא דבדמים קנינהו בעת הגזילה אמרינן דנפטר מוהשיב וקנה גוף הגזילה אבל איך יקנה בהנסוך אחרי שכבר אגבה ואטו על ידי חיוב מיתה יקנה הכל] דהא ממשנתינו דתני המנסך בשוגג פטור מבואר דלאו מתורת גזילה קא אתי' עלה דאל"כ גם בשוגג יתחייב, ועכ"פ הא מבואר דבמנסך בשוגג פטור אע"ג דאגבי' עכ"פ בקלבד"מ ולא נתחייב על מעשיו והוי כשוגג מהכ"ת יתחייב, ואין

הרא"ש ב' כיצד הרגל גבי התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד דחייב שכתב ואע"ג דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר אסיקנא לעיל כרבה דבתר מעיקרא אזלינן הכא לא אזלינן בתר מעיקרא אלא אחר המקום שנעשה בו הנוק דתלי קרא ברגל ובער בשדה אחר והביעור ה' בחצר הנוק ואי נימא לחלק בין זרק חץ לזרק כלי א"כ מאי קשי' דהא התם התיזה ברה"ר דאינו אלא צרוות והו"ל זורק חץ יעו"ש, ולמש"כ היכא שהוא בא בפועל לידי סוף אזלינן בתר מעיקרא אף בזורק חץ וא"כ בדין התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י בדין שתהי' בתר מעיקרא כיון שהגיע לידי סוף. [השמטה, ומש"כ התוס' דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכח"ל בצרוות חצי נזק אע"ג דבצרוות נעשה בפועל וראוי ליזל בתר מעיקרא כמו באשו משום חציו לד' הנימוק"י נראה דכיון דבחץ לא אזלינן בתר מעיקרא היכא ששברו אחר ולא אמרינן מנא תבירא תבר היכא שלא נגמר החיוב על ידו א"כ מיתלי תלי' חיובו בגמר הדבר על זה יש הלכה מדין צרוות והוכחת התוס' דאי נימא גם בחץ דאזלינן בתר מעיקרא כמו בורק כלי א"כ דמי לדרסה על הכלי ונתגלגלה למקום אחר דאי אזלינן בתר מעיקרא חייב נזק שלם וצרוות היכי משכח"ל, אבל כיון דבחץ לא אזלינן בתר מעיקרא היכא שלא יצא בפועל ומיתלי תלוי עד גמר הדבר להכי יש על זה דין צרוות ולא דמי לדרסה על הכלי כו' דהתם הוי מנא תבירא מיד וכאלו נעשה בפועל לגמרי להכי בנידון הנימוק"י באשו משום חציו שנגמר הדבר ויצא אל הפועל החיוב על תחלת עשייתו ודמי כאלו נעשה כל המעשה מיד וכן במש"כ הרא"ש בהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י כיון דנגמר הדבר אף שיש על זה דין צרוות מ"מ לגבי דין זה אזלינן בתר מעיקרא וע"ז תי' הרא"ש דילפינן מקרא דבער בשדה אחר דלגבי צרוות אזלינן בתר גמר הדבר בשעה שהי' ההיזק בפועל]. וכיון דבעינן שיהי' נעשה בפועל להכי לענין דין פטור דקלבד"מ בעינן שיהי' חיוב מיתה וממון בפועל כאחד, ולהכי בזורק חץ וקרע שיראין בהליכתו ניהו דדין חיוב בין למיתה ובין לממון נתחייב על פי מעשה זריקתו מעיקרא מ"מ כיון דחיוב מיתה בפועל לא ה' קודם שבא לידי העברת ד"א בפועל וכיון דבפועל אינם באים כאחד אין בזה פטור דקלבד"מ וכן בהצית בגופו של עבד אע"פ שיש בזה חיוב מיתה בפועל מ"מ על שריפת הגדיש שאח"כ כיון שלא ה' חיוב ממון בפועל בעת הצתת הגדיש אין זה באים כאחד וכסברת הרשב"א ואין סתירה לפי"ז לד' הנמוק"י מכתובות ל"א ומב"ק ע' ומד' הירושל' בכתובות וכ"ו י"ל לשי' הנימוק"י אבל לשי' התוס' בב"ק ותלמידי הרשב"א ומוהר"י אשקאפה דס"ל דכל שנעשה ע"י מעשה דקלבד"מ נפטר דמי לעשה אחר יקשה כנ"ל.

(ז) **ונראה** בשי' התוס' ותלמידי הרשב"א עפ"מ ש"כ השימק"ו בב"ק ע' בקושיית התוס' שם דמכי מטי לאויר חצירו חייב משום שבת כו' ותירצו דדוקא היכא דחיוב קודם מיתה לחיוב תשלומין כמו בהצית בגופו של עבד פטור אף שנשרף אח"כ הגדיש אבל כשחיוב תשלומין קודם לחיוב מיתה חייב יעו"ש, וכמשכ"ל לחלק דהיכא

